

Tarnowska organizacja Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” w latach 1945–1948

W pierwszych latach powojennych w Tarnowskim działały niezależnie od siebie dwie struktury organizacyjne, wchodzące w skład Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Pierwszą z nich tworzyła lokalna sieć tzw. Brygad Wywiadowczych (BW), czyli zorganizowanej jeszcze jesienią 1941 r. w ramach Referatu Bezpieczeństwa Wydziału Wojskowego Okręgu ZWZ-AK Kraków struktury wywiadu społeczno-politycznego, zajmującego się m.in. gromadzeniem informacji o działających w konspiracji wywrotowych organizacjach politycznych, do których zaliczano m.in. PPR. Od grudnia 1944 r. BW były podporządkowane Okręgowi Krakowskiemu organizacji „Niepodległość”, a następnie kolejno Delegaturze Sił Zbrojnych na Obszar Południowy, Zarządowi Obszaru Południowego WiN, a od lutego 1946 r. II Zarządowi Głównemu WiN. Na czele małopolskich struktur BW stał Edward Bzymek-Strzałkowski „Grudzień”, „Swoboda”¹.

Drugą winowską strukturą organizacyjną działającą w Tarnowskim była tzw. siatka terenowa WiN podporządkowana Wydziałowi (Okręgowi) Krakowskiemu

¹ Archiwum IPN Oddział w Krakowie [dalej: AIPN Kr], 074/199, Charakterystyka nr 200. Okręg Krakowski WiN [dalej: Charakterystyka nr 200], t. 1, k. 5–6, 8–9, 16–17, 70–71, 76–77, 79, 85, 87–91, 117–118; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Edwarda Bzymka-Strzałkowskiego, k. 108; Archiwum Wojsk Lądowych [dalej: AWL], Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie 1946–1955 [dalej: WSR Kraków], Sr 978/47, Akta sprawy karnej przeciwko Franciszkowi Niepokólczyckiemu, Stanisławowi Mierzwie, Karolowi Buczkowi, Mieczysławowi Kabatowi, Karolowi Starmachowi, Jerzemu Kunce, Alojzemu Kaczmarczykowi, Józefowi Ostafinowi, Edwardowi Bzymkowi-Strzałkowskiemu, Eugeniuszowi Ralskiemu, Janowi Kotowi, Wiktorowi Zbigniewowi Langnerowi, Mirosławowi Kowalskiemu, Walerianowi Tumanowiczowi, Stefanowi Ralskiemu, Tadeuszowi Wilczyńskiemu i Henrykowi Münchowi; AIPN Kr, 07/639, Akta kontrolne śledztwa w sprawie karnej przeciwko Franciszkowi Niepokólczyckiemu i in.; *Proces krakowski. Niepokólczycki, Mierzwa i inni przed sądem Rzeczypospolitej*, Warszawa 1948, *passim*; *Bzymek-Strzałkowski Edward* [w:] „Dardanele”. *Delegatura WiN-u za granicą (1946–1949)*, oprac. S.J. Rostworowski, Wrocław 1999, s. 436–437; A. Zagórski, *Bzymek-Strzałkowski Edward* [w:] *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” w dokumentach*, t. 6: *Cztery Zarządy Główne WiN przed sądami PRL*, Wrocław 2000, cz. 2, s. 93–95; T. Balbus, *Bzymek Edward* [w:] *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, t. 6, Kraków 2000, s. 21–24; *idem*, *Edward Bzymek-Strzałkowski (1912–1980)* [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 1, Kraków–Warszawa–Wrocław 2002, s. 84–87; J. Draus, G. Mazur, *Lista aresztowanych działaczy Zrzeszenia WiN*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4, s. 136. Szerzej na temat działalności BW w czasie okupacji niemieckiej zob. Z. Nawrocki, *Brygady Wywiadowcze (1940–1946). Zarys problematyki*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2002, nr 18, s. 33–48.

WiN. Jej tworzenie rozpoczęto na przełomie 1945 i 1946 r., bazując przede wszystkim na dawnej organizacji Inspektoratu AK Tarnów².

I. Inspektorat Tarnowski BW krypt. „Hetman”

Działające na terenie południowej Polski BW były w latach 1945–1946 zorganizowane w trzech okręgach (krakowskim, rzeszowskim i śląsko-dąbrowskim), które z kolei dzieliły się na inspektoraty obejmujące swoim zasięgiem kilka powiatów. Inspektorat Tarnowski BW krypt. „Hetman” był jednym z trzech, które wchodziły w skład Okręgu Krakowskiego BW, kierowanego osobiście przez Bzymka-Strzałkowskiego. Został zorganizowany w 1944 r. przez przybyłego z Lwowa oficera wywiadu AK Pawła Wieczorka „Pawła”³, używającego konspiracyjnego nazwiska Paweł Lewandowski. W czerwcu 1945 r., po przeniesieniu Wieczorka na stanowisko kierownika kontrwywiadu Okręgu Krakowskiego BW, jego miejsce zajął Józef Ciastoń „Rolnik”⁴, używający konspiracyjnego nazwiska Zbigniew Kowalski. Po jego aresztowaniu 4 grudnia 1945 r. funkcję tę objął mieszkający w Mielcu Tytus Semenow „Gordon”, „Jurek”⁵ (od stycznia 1946 r. jednocześnie kierownik Inspektoratu BW Mielec krypt. „Las”, wchodzącego w skład Okręgu

² Jak w kwietniu 1948 r. zeznał w śledztwie były zastępca prezesa Wydziału Krakowskiego WiN Mieczysław Kawalec: „W rejonie tarnowskim struktura organizacyjna rejonu była zupełnie podobna do struktury dawnej, »akowskiej«” (AWL, WSR Warszawa, Sr 1099/50, Akta sprawy karnej przeciwko Łukaszowi Cieplińskiemu, Adamowi Lazarowiczowi, Mieczysławowi Kawalcowi, Karolowi Chmielowi, Józefowi Batoremu, Józefowi Rzepce, Franciszkowi Błażejowi, Ludwikowi Kubikowi, Zofii Michałowskiej i Janinie Czarneckiej, t. 4, Protokół przesłuchania podejrzanego Mieczysława Kawalca, Warszawa, 30 IV 1948 r., k. 65–69).

³ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 8–9, 16–17, 77–79, 87–90; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Pawła Wieczorka *vel* Lewandowskiego, k. 78; Archiwum IPN Oddział w Gdańsku, Delegatura w Bydgoszczy [dalej: AIPN By], Wojskowy Sąd Rejonowy w Bydgoszczy 1946–1955 [dalej: WSR Bydgoszcz], Sr 68/52, Akta sprawy karnej przeciwko Pawłowi Wieczorkowi, Józefowi Ciastoniowi i Józefowi Gurzyńskiemu [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Pawłowi Wieczorkowi i in.]; *ibidem*, 070/3610, t. 1–2, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Pawłowi Wieczorkowi i in.; T. Biedroń, *Schemat organizacyjny WiN-u (1945–1947). Obszar Południowy WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1993, nr 4, s. 66 i s. 71–72, przyp. 23; *idem*, *Schemat organizacyjny WiN-u (1945–1949). Okręg Krakowski WiN*, *ibidem*, 1994, nr 5, s. 65–66 (tu błędne informacje, jakoby Wieczorek pełnił funkcję szefa Inspektoratu Tarnowskiego BW do marca 1946 r., a jednocześnie aż do sierpnia tr. piastował – równocześnie z Tytusem Semenowem! – funkcję kierownika Obwodu BW Tarnów); A. Kostrzewski, *Lewandowski*, *ibidem*, s. 115–117; *idem*, List do redakcji, *ibidem*, 1995, nr 6, s. 270; A. Zagórski, *Wieczorek Paweł [w:] Zrzeszenie...*, t. 6, cz. 3, s. 769–770.

⁴ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 59, 77–79, 113; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Józefa Ciastonia, k. 110; AIPN Kr, WSR Kraków, Rej. 22/46, Akta sprawy karnej przeciwko Zbigniewowi Kowalskiemu [Józefowi Ciastoniowi], Eugeniuszowi Pajdakowi, Henrykowi Ziębie i Antoniemu Wroniewiczowi [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Zbigniewowi Kowalskiemu i in.]; AIPN By, WSR Bydgoszcz, Sr 68/52, Akta sprawy karnej przeciwko Pawłowi Wieczorkowi i in.; *ibidem*, 070/3610, t. 1–2, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Pawłowi Wieczorkowi i in.; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 65.

⁵ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, s. 59, 77–78; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Tytusa Semenowa, k. 250; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 65; W. Frazik, *Rozbicie II Zarządu Głównego WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2002, nr 18, s. 128 i 137; Biograficzna baza danych Andrzeja Zagórskiego.

Rzeszowskiego BW)⁶, który pełnił ją do lata 1946 r., po czym, zagrożony aresztowaniem, zerwał kontakty organizacyjne i zaprzestał działalności konspiracyjnej.

W skład inspektoratu wchodziło sześć obwodów BW (Tarnów, Limanowa, Brzesko, Nowy Sącz, Dąbrowa Tarnowska i Bochnia), odpowiadających swym zasięgiem poszczególnym powiatom.

I. 1. Obwód BW Tarnów

Obwód ten dysponował najlepiej rozwiniętą siatką informatorów na terenie inspektoratu. Kierował nim Tytus Semenow „Gordon”⁷, od grudnia 1945 r. do sierpnia 1946 r. pełniący jednocześnie funkcję kierownika inspektoratu (po aresztowanym Ciastoniem). Szefem wywiadu obwodu był początkowo Władysław Dybuś „Lord”⁸, a po jego wyjeździe w październiku 1945 r. – Kazimierz Orczewski „Koziorożec”⁹, który od czerwca 1946 r. pełnił także funkcję zastępcy Semenowa jako kierownika Inspektoratu Tarnowskiego. Od lutego 1946 r. aż do aresztowania w sierpniu 1946 r. funkcję kierownika propagandy obwodu pełnił były dowódca placówki AK Tarnów¹⁰, ówczesnie nauczyciel w gimnazjum w Tarnowie, Julian Prażuch „Świt”¹¹.

I. 2. Obwód BW Limanowa

Był stosunkowo dobrze zorganizowany. Od marca 1945 r. kierował nim urzędnik pocztowy Zygmunt Papież „Dzwon”¹² oraz jego zastępca Mieczysław

⁶ J. Draus, G. Mazur, *Lista...*, s. 145, przyp. 85; G. Ostasz, *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”. Okręg Rzeszów*, Rzeszów 2000, s. 62–63, 126; Z. Nawrocki, *Brygady...*, s. 45.

⁷ T. Biedroń, *Schemat...*, s. 66.

⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 4, Kwestionariusz osobowy Władysława Dybusia, k. 189; *ibidem*, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie, Wiesławowi Budzikowi, Zofii Malinowskiej, Helenie Masłoń, Ryszardowi Kwaśniewiczowi, Marianowi Adamowskiemu, Andrzejowi Gardulskiemu, Michałowi Maciasowi, Mieczysławowi Wciślukowi, Kazimierzowi Orczewskiemu, Józefowi Zabdyrowi, Józefowi Wałkowi, Julianowi Prażuchowi, Teodowi Truchanowi i Józefowi Bankowi [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.]; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; AIPN By, WSR Bydgoszcz, Sr 68/52, Akta sprawy karnej przeciwko Pawłowi Wieczorkowi i in.; *ibidem*, 070/3610, t. 1–2, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Pawłowi Wieczorkowi i in.

⁹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 60, 116; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Kazimierza Orczewskiego, k. 68; AIPN Kr, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; Zbiory Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Krakowie [dalej: OBEP IPN Kr], Indeks represjonowanych w PRL z powodów politycznych [dalej: Indeks...], Kwestionariusz osoby represjonowanej nr Kr/WSR/0413 – Orczewski Kazimierz; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 66 (tu błędnie jako Oraczewski); W. Frazik, *Rozbicie...*, s. 127.

¹⁰ A. Pietrzykowa, *Region tarnowski w okresie okupacji hitlerowskiej. Polityka okupanta i ruch oporu*, Warszawa–Kraków 1984, s. 279, 281, 287.

¹¹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 60, 116–117; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Juliana Prażucha, k. 159; AIPN Kr, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 61; W. Frazik, *Rozbicie...*, s. 127.

¹² AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 33–34, 77–78, 116; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Zygmunta Papieża, k. 90; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 710/46, Akta sprawy karnej

Czechowski „Motor”¹³ (pełniący jednocześnie funkcję zastępcy komendanta powiatowego MO w Limanowej). Obwód dysponował w terenie siatką kilkunastu informatorów oraz dobrze zorganizowaną łącznością z kierownictwem inspektoratu i kierownikiem Obwodu BW Nowy Sącz¹⁴.

I. 3. Obwód BW Brzesko

Był jednym z najwcześniej zorganizowanych obwodów Inspektoratu Tarnowskiego. Do czerwca 1945 r. kierował nim Józef Ciastoń¹⁵, a następnie Tadeusz Lenda „Less”¹⁶, sprawujący poprzednio funkcję kierownika placówki w Tymowej. Po wyjeździe Lendy z Brzeska w lipcu 1945 r. przez dłuższy czas nie powoływano nowego kierownika obwodu – można przypuszczać, że do grudnia 1945 r. Ciastoń, jako kierownik inspektoratu, osobiście kierował siatką brzeską. W kwietniu 1946 r. Semenow mianował kierownikiem obwodu Stanisława Saka „Dęba”¹⁷, który przystąpił do organizacji nowej sieci informacyjnej. Do lata 1946 r. Sakowi udało się zaangażować jedynie kilku informatorów, m.in. Henryka Bacha¹⁸ i Tadeusza Stefaniaka¹⁹.

przeciwko Zygmunтови Papieżowi, Mieczysławowi Czechowskiemu, Franciszkowi Gęsiakowi, Feliksowi Łackiemu, Władysławowi Dudzikowi, Władysławowi Czechowskiemu, Józefowi Jurowiczowi, Józefowi Czyżowskiemu, Franciszkowi Dutce, Stanisławowi Dutce, Władysławowi Buladzie, Czesławowi Bogaczowi i Tadeuszowi Kucharczykowi [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Zygmunтови Papieżowi i in.]; *ibidem*, 07/4591, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Zygmunтови Papieżowi i in.; *ibidem*, 010/11677, Kwestionariusz ewidencyjny Zygmunta Papieża; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 57 (tu błędna informacja, jakoby Papież pełnił funkcję kierownika Rady WiN Limanowa – w rzeczywistości rady takiej nigdy nie powołano) i 66 (tu błędnie jako Papierz); W. Frazik, *Rozbicie...*, s. 127.

¹³ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 33–34; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Mieczysława Czechowskiego, k. 137; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 710/46, Akta sprawy karnej przeciwko Zygmunтови Papieżowi i in.; *ibidem*, 07/4591, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Zygmunтови Papieżowi i in.; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 66; Biograficzna baza danych Andrzeja Zagórskiego.

¹⁴ Szerzej na ten temat T. Biedroń, *Powstanie i działalność Zrzeszenia WiN w powiecie limanowskim (1945–1946)*, „Rocznik Sądecki” 1996, t. 24, s. 50–59; G. Mazur, W. Rojek, M. Zgórniak, *Wojna i okupacja na Podkarpaciu i Podhalu, na obszarze Inspektoratu ZWZ-AK Nowy Sącz 1939–1945*, Kraków 1998, s. 335.

¹⁵ T. Biedroń, *Schemat...*, s. 65.

¹⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 77–78; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Tadeusza Lendy, k. 188; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 65.

¹⁷ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 77–78, 116; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Stanisława Saka, k. 229; AIPN Kr, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 010/8860, Akta sprawy operacyjnego sprawdzenia Stanisława Saka; OBEP IPN Kr, Indeks..., Kwestionariusz osoby represjonowanej nr Kr/WSR/0414 – Sak Stanisław; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 65 (tu błędna informacja, jakoby funkcję szefa wywiadu w Obwodzie BW Brzesko pełnił Teofil Hebda); W. Frazik, *Rozbicie...*, s. 127.

¹⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 4, Kwestionariusz osobowy Henryka Bacha, k. 9; *ibidem*, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; Relacja Henryka Bacha z 23 X 2002 r. (zapis magnetofonowy w zbiorach autora).

¹⁹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Tadeusza Stefaniaka, k. 315; *ibidem*, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.

I. 4. Obwód BW Nowy Sącz

Od drugiej połowy 1945 r. do lipca 1946 r. kierownikiem obwodu był Stefan Jabłoński „Cedro”²⁰, a następnie funkcję tę objął dotychczasowy kierownik placówki BW Iwkowa w powiecie brzeskim Józef Zabdyr „Wydra”²¹. Nowosądecka siatka BW liczyła najprawdopodobniej zaledwie kilku (według UB około dziesięciu) wywiadowców, wśród których aktywnością wyróżniali się m.in. Ryszard Horodyński „Zemsta”²², Kazimierz Zelek²³ i Tomasz Zwoliński „Kordian”²⁴.

I. 5. Obwód BW Dąbrowa Tarnowska

Stosunkowo niewiele wiadomo na temat funkcjonowania sieci BW w powiecie dąbrowskim. Jak się wydaje, obwód ten, od marca 1946 r. kierowany przez Józefa Banka „Cichego”²⁵, był prawdopodobnie w stadium organizacji.

I. 6. Obwód BW Bochnia

W odniesieniu do tego obwodu dysponujemy najskromniejszą ilością informacji. Był jednym z najwcześniej zorganizowanych. Do jesieni 1945 r. kierował nim urzędnik kolejowy Zbigniew Pukło²⁶, używający konspiracyjnego nazwiska Stanisław Galas. W końcu 1945 r. Pukło został aresztowany, po czym udało mu się zbiec i przedostać do Wielkiej Brytanii. Od sierpnia 1945 r. funkcję kierownika

²⁰ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 44, 77–78; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Stefana Jabłońskiego, k. 170; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 66; *idem*, *Sądeckie Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość w latach 1945–1947*, „Rocznik Sądecki” 2000, t. 28, s. 241; G. Mazur, W. Rojek, M. Zgórnjak, *op. cit.*, s. 335.

²¹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 44, 77–78, 116; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Józefa Zabdyra, k. 153; AIPN Kr, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; OBEP IPN Kr, Indeks..., Kwestionariusz osoby represjonowanej nr Kr/WSR/0416 – Zabdyr Józef; W. Frazik, *Rozbicie...*, s. 127; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 66; *idem*, *Sądeckie...*, s. 241; G. Mazur, W. Rojek, M. Zgórnjak, *op. cit.*, s. 335.

²² AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 5, Kwestionariusz osobowy Ryszarda Horodyńskiego, k. 157; *ibidem*, WSR Kraków, Rej. 787/46, Akta sprawy karnej przeciwko Ryszardowi Horodyńskiemu.

²³ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 8, Kwestionariusz osobowy Kazimierza Zelka, k. 178; *ibidem*, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.

²⁴ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 8, Kwestionariusz osobowy Tomasza Zwolińskiego, k. 188; *ibidem*, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.

²⁵ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 30, 77–78, 116; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Józefa Banka, k. 23; AIPN Kr, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 010/9060, Akta sprawy ewidencyjno-obszerniczej Józefa Banka; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 65; W. Frazik, *Rozbicie...*, s. 127.

²⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 77–78; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Zbigniewa Pukły, k. 169; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 65 (tu błędny zapis konspiracyjnego nazwiska Pukły – Golas oraz błędna informacja, jakoby Józef Strzałka „Kora” pełnił w Obwodzie BW Bochnia funkcję kierownika wywiadu i łączności).

propagandy obwodu pełnił Eugeniusz Pajdak „Artur”²⁷, a jednym z jego podwładnych był sekretarz nadleśnictwa w Damienicach w powiecie bocheńskim Henryk Zięba „Osnuja”²⁸. Obwód najprawdopodobniej przestał istnieć już w grudniu 1945 r. w wyniku przeprowadzonych na terenie Bochni aresztowań.

II. Rejon Wschodni Okręgu Krakowskiego WiN krypt. „Sztuczne nawozy”, „Wodospad”

Rejon był budowany na bazie podległego Komendzie Okręgu AK Kraków Inspektoratu AK Tarnów, obejmującego swym zasięgiem teren utworzonego przez okupacyjne władze niemieckie tzw. Kreishauptmannschaftu tarnowskiego. W skład inspektoratu wchodziły trzy obwody: Tarnów, Dąbrowa Tarnowska i Brzesko, których zasięg terytorialny pokrywał się z obszarem odpowiednich powiatów według podziału administracyjnego sprzed 1939 r. W planach mobilizacyjnych AK inspektorat ten miał odtwarzać 16. pp Ziemi Tarnowskiej²⁹. W WiN zachowano na tamtym terenie akowską strukturę organizacyjną, a jedyną poważniejszą modyfikację przeprowadzono w lipcu 1946 r., podporządkowując Rejonowi Wschodniemu powiat bocheński, który w strukturach AK wchodził, jako Obwód AK Bochnia, w skład Inspektoratu AK Kraków.

Od 1 lipca 1942 r. na czele Inspektoratu AK Tarnów stał były legionista oraz oficer zawodowy WP i KOP mjr (od 1 stycznia 1943 r. ppłk) Stefan Musiałek³⁰, używający w swej działalności konspiracyjnej pseudonimów: „Mucha”, „Bożymir”, „Dobrogosław”, „Poręba”, „Łowicki”, „Marciszewski”, „Mirosław” i „Włodzimierz”. Wiosną 1945 r. wyjechał na Górny Śląsk, a jego następcą został dotychczasowy komendant Obwodu AK Dąbrowa Tarnowska kpt. Zbigniew Rogawski „Tomasz”, „Tomek”³¹, używający w tym czasie nazwiska konspiracyjnego Tadeusz

²⁷ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 113; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Eugeniusza Pajdaka, k. 84; *ibidem*, WSR Kraków, Rej. 22/46, Akta sprawy karnej przeciwko Zbigniewowi Kowalskiemu i in.

²⁸ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 113; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Henryka Zięby, k. 180; *ibidem*, WSR Kraków, Rej. 22/46, Akta sprawy karnej przeciwko Zbigniewowi Kowalskiemu i in.

²⁹ A. Pietrzykowa, *Region...*, s. 245.

³⁰ A. Zagórski, *Musiałek-Łowicki Stefan* [w:] *Małopolski...*, t. 1, Kraków 1997, s. 107–109; *idem*, *Musiałek-Łowicki Stefan* [w:] *Zrzeszenie...*, t. 6, cz. 3, s. 456–457; T. Balbus, *Struktura, obsada personalna i likwidacja Okręgu Katowice WiN (1945–1948)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2001, nr 15, s. 47–49; *idem*, *Słownik biograficzny działaczy Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” (WiN) na Śląsku (1945–1948)*, t. 4: *Okręg Katowice*, Wrocław 2001 (mps aneksu pomocniczego do rozprawy doktorskiej), s. 56–58; *idem*, *Stefan Musiałek-Łowicki (1896–1986)* [w:] *Konspiracja...*, t. 1, s. 299–302; F. Martynuska, Z. Gołębowski, *Pamięci płk. Musiałka Łowickiego*, „Tygodnik Powszechny” 1986, nr 45; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; *eadem*, *Powiat dąbrowski w latach okupacji hitlerowskiej (1939–1945)* [w:] *Dąbrowa Tarnowska. Zarys dziejów miasta i powiatu*, red. F. Kiryk, Z. Ruta, Warszawa–Kraków 1974, s. 582; A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce 1939–1945. Działalność organizacyjna, polityczna i zbrojna*, Warszawa–Kraków 1984, s. 212–213.

³¹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 23; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Zbigniewa Rogawskiego, k. 198; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 342/49, Akta sprawy karnej przeciwko Wojciechowi Szczepańskiemu, Emilowi Küblerowi, Janowi Woźnemu i Michałowi Szopie [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Wojciechowi Szczepańskiemu i in.]; *ibidem*, 07/227, Akta kontrolne

Czarnecki³². Szczegóły działalności konspiracyjnej Rogawskiego w 1945 r. nie są znane, wydaje się jednak, że koncentrował się w tym czasie głównie na chronieniu podległych sobie żołnierzy AK przed represjami ze strony NKWD i UB, zbieraniu informacji na temat sytuacji w terenie, a także informowaniu społeczeństwa o rzeczywistych celach Sowietów w stosunku do Polski. Nie ulega także wątpliwości, że utrzymywał łączność z dowództwem w Krakowie, od lata 1945 r. kontaktując się z ówczesnym delegatem sił zbrojnych na Okręg Krakowski, a następnie pierwszym kierownikiem krakowskich struktur WiN Michałem Pobołą. Po aresztowaniu Poboły jesienią tr. za pośrednictwem Musiałka skontaktował się z Franciszkiem Błażem, pełniącym funkcję kierownika organizacyjnego w grupie Łukasza Cieplińskiego, montującego wówczas struktury konspiracyjne WiN w całej Małopolsce. Po nawiązaniu tego kontaktu w końcu 1945 r. zaczął używać nowego nazwiska konspiracyjnego Zygmunt Woźniak i pseudonimu „Oborski”.

W styczniu lub lutym 1946 r., wraz z objęciem przez Błażeja funkcji kierownika propagandy w Zarządzie Obszaru Południowego WiN, Rogawski został przekazany na kontakt nowego kierownika Okręgu Krakowskiego WiN Wojciecha Szczepańskiego „Bartosza”. Jak się wydaje, Rogawski od początku 1946 r. zabiegał o zwolnienie go z funkcji kierownika struktur tarnowskich WiN, pragnąc przenieść się na Górny Śląsk i podjąć działalność w strukturach kierowanych przez Musiałka. W tym celu wiosną 1946 r. intensywnie poszukiwał kandydata na swego następcę. Początkowo wysunął propozycję powołania na to stanowisko swego dawnego podwładnego z Dąbrowy Tarnowskiej Jana Woźnego „Burzy”³³, kandydatura ta nie uzyskała jednak aprobaty ze strony Szczepańskiego. W efekcie nowym kierownikiem Rejonu Wschodniego Okręgu Krakowskiego WiN został mianowany 1 czerwca 1946 r. dotychczasowy kierownik Rady WiN Tarnów Władysław Kowal „Sanecki”³⁴ (od sierpnia 1946 r. „Zamorski”).

Kowal znacząco zintensyfikował działalność rejonu, ustanawiając nowy system łączności z poszczególnymi radami, uwzględniający zarówno tzw. osobiste kontakty uliczne z ich kierownikami, jak i stałe kontakty pośrednie, za pomocą systemu „skrzynek”. Utrzymywał także stały kontakt z grupą dywersyjną pod

śledztwa przeciwko Wojciechowi Szczepańskiemu i in.; A. Pietrzykova, *Region...*, s. 446; *eadem*, *Powiat dąbrowski...*, s. 773; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 51.

³² W okresie służby w AK Rogawski posługiwał się m.in. pseudonimami „Baca” i „Młot”.

³³ AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 342/49, Akta sprawy karnej przeciwko Wojciechowi Szczepańskiemu i in.; *ibidem*, 07/227, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Wojciechowi Szczepańskiemu i in.; A. Pietrzykova, *Region...*, s. 446.

³⁴ „Z dniem dzisiejszym wyznaczam na kierownika rejonu »Sztuczne Nawozy« (Rada 4 [Tarnów], 5 [Brzesko], 6 [Dąbrowa Tarnowska]) – obywatela Saneckiego. Teofil [kierownik Wydziału Krakowskiego WiN Wojciech Szczepański]” (AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 624/50, Akta sprawy karnej przeciwko Władysławowi Kowalowi i Marii Kowal, t. 2, Pismo „Jedności” [Wydziału Krakowskiego WiN] do obywatela „Saneckiego” z 1 VI 1946 r., k. 195); *ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 23; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Władysława Kowala, k. 87; AIPN Kr, 07/1856, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Władysławowi Kowalowi i Marii Kowal; OBEP IPN Kr, Indeks..., Kwestionariusz osoby represjonowanej nr Kr/WSR/0247 – Kowal Władysław; A. Pietrzykova, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 52, 61 (tu błędna sygnatura akt sprawy: Sr 624/51); T. Łaszczewski, *Kowal Władysław [w:] Małopolski...*, t. 7, Kraków 2001, s. 96–99.

dowództwem Jana Jandzisia „Sosny”³⁵ z Mościc, zlecając jej wykonanie kilku samoobronnych akcji likwidacyjnych. Podjęcie tych decyzji było możliwe dzięki dobremu rozeznaniu w sytuacji w komunistycznym aparacie represji, co Kowal zawdzięczał informatorom w instytucjach nowej władzy, z których zdecydowanie najważniejszy był funkcjonariusz PUBP w Tarnowie Zygmunt Wójcik „Korkociąg”³⁶.

Kowal przywiązywał dużą wagę do intensyfikacji na swoim terenie propagandy niepodległościowej. Z uwagi na stosunkowo dużą liczebność struktur WiN w Tarnowskim, dostarczana z Krakowa prasa: pismo Obszaru Południowego „Orzeł Biały” oraz miesięcznik Okręgu Krakowskiego „Niepodległość”, pokrywała jedynie w minimalnym stopniu zapotrzebowanie terenu. W efekcie latem 1946 r. Kowal uruchomił w mieszkaniu Marii Środulskiej własny punkt powielania gazetki „Niepodległość”³⁷. Jako kierownik rejonu koordynował również na podległym sobie terenie akcję propagandową przed referendum oraz przygotowania do wymierzonej w lokalnych działaczy komunistycznych tzw. akcji „O” („Odpluskwanie”). Działalność Kowala została wysoko oceniona przez kierownictwo Okręgu Krakowskiego WiN, czego wyrazem stało się zorganizowanie 27–30 sierpnia 1946 r. właśnie w Tarnowie narady czołowych działaczy zrzeszenia z zachodniej Małopolski³⁸.

Sukcesy organizacyjne Kowala zostały w dużej mierze unicestwione przez rozpoczęte w sierpniu 1946 r. w Tarnowie wspomniane już aresztowania członków lokalnych struktur BW. Z uwagi na liczne powiązania członków brygad z działaczami struktur terenowych WiN, aresztowania te objęły wkrótce także niektórych współpracowników Kowala, a w efekcie doprowadziły do dekonspiracji jego samego. 17 października 1946 r. funkcjonariusze UB podjęli nieudaną próbę ujęcia kierownika Rejonu Wschodniego, któremu, mimo odniesionych ran postrzałowych, udało się zbiec.

W kilka dni po dekonspiracji Kowal wyznaczył na swojego zastępcę byłego dowódcę placówki AK Tarnów, pracującego wówczas jako nauczyciel w Jodłówce Tuchowskiej Stefana Wojtarowicza „Wojciechowskiego”³⁹, sam zaś, po podlecze-

³⁵ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 58, 108; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Jana Jandzisia, k. 179; AIPN Kr, 074/93, Charakterystyka nr 94 bandy terrorystyczno-rabunkowej WiN. Dowódca Jandziś Jan ps. „Sosna” [dalej: Charakterystyka nr 94]; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 40/52, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Jandzisiowi; OBEP IPN Kr, Indeks..., Kwestionariusz osoby represjonowanej nr Kr/WSR/0400 – Jandziś Jan.

³⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 8, k. 143, Kwestionariusz osobowy Zygmunta Wójcika; *ibidem*, 010/7766, Akta sprawy operacyjnego sprawdzenia Zygmunta Wójcika; W. Frazik, *Rozbicie...*, s. 126.

³⁷ AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 624/50, Akta sprawy karnej przeciwko Władysławowi Kowalowi i Marii Kowal, t. 2, Sprawozdanie Władysława Kowala „Zamorskiego” dla Wydziału Krakowskiego WiN, 10 IX 1946 r., k. 194; *ibidem*, Raport organizacyjny Władysława Kowala „Zamorskiego” dla Wydziału Krakowskiego WiN, 1 X 1946 r., k. 189.

³⁸ AWL, WSR Kraków, Sr 115/49, Akta sprawy karnej przeciwko Józefie Petriczek, Mieczysławowi Huchli, Zbigniewowi Zawile, Antoniemu Homeniakowi, Tadeuszowi Inglotowi i Aleksandrowi Dziubińskiemu [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Józefie Petriczek i in.], t. 10, Sprawozdanie z konferencji członków firmy „Wspólnota” [Wydział Krakowski WiN], k. 190–212. Inny egzemplarz tego dokumentu: Archiwum Państwowe w Krakowie [dalej: AP Kraków], Zrzeszenie WiN [dalej: WiN], t. 4, k. 23–30 i 33–47.

³⁹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 23, 128; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Stefana Wojtarowicza, k. 118; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 48/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stefanowi Wojtarowiczowi, Marianowi Hajdzickiemu [właśc.: Haydzickiemu], Tadeuszowi Słup-

niu, podjął próbę nawiązania łączności z kierownictwem okręgu. Przez dłuższy czas okazało się to niemożliwe z uwagi na aresztowania, jakie objęły wówczas struktury krakowskie. Ostatecznie dopiero wczesną wiosną 1947 r. Kowal nawiązał kontakt z ówczesnym zastępcą p.o. prezesa Wydziału Krakowskiego WiN Mieczysławem Huchlą „Wacławem” i ustalił z nim dalszą formułę współpracy. W tym samym czasie Rejon Wschodni otrzymał nowy krypt. – „Wodospad”, warto jednak zauważyć, że jego sieć organizacyjna liczyła w tym czasie co najwyżej kilkanaście osób działających w powiatach tarnowskim i dąbrowskim, Kowal bowiem nie podjął prób odbudowy łączności z powiatami brzeskim i bocheńskim⁴⁰.

Kowal utrzymywał łączność z kierownictwem WiN w Krakowie co najmniej do sierpnia 1947 r. W tym czasie kilkakrotnie spotykał się z jego przedstawicielami na ulicznych punktach kontaktowych, przekazując miesięczne sprawozdania informacyjne dotyczące sytuacji społeczno-politycznej na podległym sobie terenie. Odrzucał jednak kolejne propozycje objęcia funkcji prezesa okręgów: Krakowskiego, Górnośląskiego i Kieleckiego. W lutym 1948 r. pod nazwiskiem Strusiński wyjechał do Szczecina i przez następne kilka lat ukrywał się przed UB.

II. 1. Rada WiN Tarnów krypt. „Spółdzielnia nr 4”, „Rozdzielnia nr 8”

Do 14 października 1944 r. komendantem Obwodu AK Tarnów był kpt. Eugeniusz Antoni Borowski „Leliwa”⁴¹ (od sierpnia 1944 r. jednocześnie dowódca I batonu 16. pp AK), a po jego awansie na stanowisko II zastępcy inspektora Inspektoratu AK Tarnów – mjr (od 1 stycznia 1945 r. – ppłk) Stanisław Marek „Jagoda”⁴².

kowi i Wincentemu Grabanowi [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Stefanowi Wojtarowiczowi i in.]; *ibidem*, 07/423, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Stefanowi Wojtarowiczowi i in.; *ibidem*, 0126/22, Dodatkowe akta kontrolne śledztwa przeciwko Stefanowi Wojtarowiczowi i in.; A. Pietrzykowska, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 51; T. Łaszczewski, *Wojtarowicz Stefan [w:] Małopolski...*, t. 7, s. 226–229.

⁴⁰ AWL, WSR Kraków, Sr 115/49, Akta sprawy karnej przeciwko Józefie Petriczek i in., t. 10, Sprawozdanie „Zjednoczenia Przemysłu” [Wydział Krakowski WiN] do „Instytutu Przyrodniczego” [Obszar Południowy WiN] z 14 IV [19]47 r., k. 111.

⁴¹ T. Łaszczewski, *Borowski Eugeniusz Antoni [w:] Małopolski...*, t. 8, Kraków 2002, s. 19–21; A. Pietrzykowska, *Region...*, wg indeksu; *eadem*, *Powiat dąbrowski...*, s. 602; A. Fitowa, *op. cit.*, s. 254, 290, 391, 453–455; S. Piwowarski, *Okręg Krakowski Służby Zwycięstwu Polski – Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej (Wybrane zagadnienia organizacyjne, personalne i bojowe)*, Kraków 1994, s. 69; *Dynamit. Z dziejów ruchu oporu w Polsce Południowej*, t. 2, Kraków 1967, s. 196; *Ruch oporu na wsi małopolskiej w dokumentach konspiracyjnych ruchu ludowego (1940–1944)*, oprac. J. Buszko, A. Fitowa, J. Nowak, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973, s. 116; *Nekrolog [E.A. Borowskiego]*, „Dziennik Polski” 2001, nr 178, s. 14; *Nekrolog [A.E. Borowskiego]*, *ibidem*, nr 179, s. 15.

⁴² T. Balbus, W. Bartosz, *Marek Stanisław [w:] Małopolski...*, t. 4, Kraków 1999, s. 122–123 (tu szereg nieścisłości); T. Balbus, *Konspiracja dolnośląska AK-WiN (1945–1948). Leksykon*, Wrocław 2000, s. 110–112; *idem*, *Materiały do słownika biograficznego działaczy Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” (WiN) na Śląsku (1945–1948) – cz. III [w:] Studia i materiały z dziejów opozycji i oporu społecznego*, red. Ł. Kamiński, t. 3, Wrocław 2000, s. 94–96; *idem*, *Słownik biograficzny...*, t. 1: *Struktury kierownicze i specjalne*, s. 106–107; *idem*, *Ludzie podziemia AK-WiN w Polsce południowo-zachodniej (1945–1948)*, t. 1, Wrocław 2003, s. 179–181; Z. Zblewski, *Akcja „Z” na terenie Obszaru Południowego DSZ i WiN w latach 1945–1946*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2002, nr 18, s. 78; A. Pietrzykowska, *Region...*, wg indeksu; A. Fitowa, *op. cit.*, s. 213, 335, 400, 428, 453, 457, 458; S. Piwowarski, *op. cit.*, s. 69.

W lutym 1945 r. – przed swoim wyjazdem do Krakowa – Marek przekazał funkcję komendanta obwodu w likwidacji najprawdopodobniej dotychczasowemu komendantowi podobowodu I (placówki: Tarnów, Mościce i Biała) Michałowi Stecyszynowi „Kalinie”⁴³, który latem 1945 r. wyjechał za granicę, przekazując z kolei swoją funkcję kpt. Eugeniuszowi Holikowi „Doboszowi”, „Bieleckiemu”, „Oborskiemu”⁴⁴, od 1943 r. oficerowi do zleceń specjalnych w sztabie Inspektoratu AK Tarnów⁴⁵. Zastępcą Holika został wspomniany już Kowal, były adiutant komendanta obwodu AK Borowskiego, używający wówczas pseudonimu „Robak”. W pierwszej połowie 1945 r. Holik i Kowal zajmowali się głównie sprawami finansowymi związanymi z likwidacją struktur AK, wypłacając odprawy zwalnianym do rezerwy żołnierzom oraz zapomogi rodzinom poległych. Na skutek narastających represji od maja 1945 r. przystąpili do tworzenia struktur poakowskiej konspiracji, którą określali mianem Ruchu Oporu Armii Krajowej (ROAK). Łącznie w latach 1945–1946 w powiecie tarnowskim utworzono jedenaście placówek gminnych. Z inicjatywy Holika reaktywowano placówki w Tarnowie, Lisiej Górze, Klikowej oraz prawdopodobnie w Wierzchosławicach, natomiast Kowal zorganizował placówki w Gromniku, Ciężkowicach, Tuchowie, Pleśnej, Szerzynch, Gumniskach i Ryglicach. Przejęto również zwierzchnictwo nad reaktywowaną z inicjatywy Stecyszyna placówką w Mościcach. 1 maja 1946 r. Holik przekazał Kowalowi swoją funkcję oraz kontakty do zorganizowanych przez siebie placówek i opuścił Tarnowskie. Kowal, który jako kierownik Rady WiN Tarnów przyjął pseudonim „Sanecki”, wkrótce awansował na stanowisko kierownika Rejonu Wschodniego i przekazał kontakty do poszczególnych placówek swemu zastępcy Bolesławowi Kalacińskiemu „Trawce”⁴⁶, który sprawował funkcję kierownika rady do października 1946 r., kiedy to, zdekonspirowany, zmuszony był opuścić powiat tarnowski.

Na czele placówki WiN Tarnów stał w latach 1945–1946 Marian Borowiec⁴⁷, były zastępca komendanta placówki AK w tym mieście, używający początkowo

⁴³ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Michała Steczyszyna [winno być: Stecyszyna] *vel* Bojanowskiego, k. 317; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 94/49, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Puchale, Augustynowi Kurkowi, Romanowi Śledziowi i Adolfowi Wiśniewskiemu [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Puchale i in.]; *ibidem*, 07/2767, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Puchale i in.; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu (tu jako Władysław Stecyszyn); S. Rypuszyński, *Szlakiem batalionu Barbara przez Pogórze Ciężkowickie*, Warszawa–Kraków 1982, s. 24.

⁴⁴ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 54; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Eugeniusza Holika, k. 154; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 61.

⁴⁵ A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu.

⁴⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 54, 130; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Bolesława Kalacińskiego, k. 11; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 373/49, Akta sprawy karnej przeciwko Bolesławowi Kalacińskiemu, Kazimierzowi Popiołkowi, Marianowi Borowcowi, Michałowi Kaczmarkowi, Marianowi Regułskiemu, Leopoldowi Stachnikowi i Michałowi Tutajowi [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Bolesławowi Kalacińskiemu i in.]; *ibidem*, 07/2664, t. 1–3, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Bolesławowi Kalacińskiemu i in.; *ibidem*, 009/2572, t. 1–4, Teczka personalna i tezcza pracy informatora „Zimny” [Bolesława Kalacińskiego] (szerzej o działalności agenturalnej Kalacińskiego zob. W. Frazik, F. Musiał, *Aparat represji wobec tarnowskich struktur Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”* w niniejszym numerze „Pamięci i Sprawiedliwości”, przyp. 133); A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 61.

⁴⁷ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 57, 131–132; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Mariana Borowca, k. 79; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 373/49, Akta sprawy karnej przeciwko

pseudonimu „Myszka”, a następnie „Idzikowski”. Jednocześnie od czerwca 1946 r. Borowiec pełnił funkcję zastępcy kierownika Rady WiN Tarnów Kalacińskiego. Oba stanowiska piastował do sierpnia 1946 r., kiedy to, zagrożony dekonspiracją wskutek aresztowania kierownika propagandy w placówce WiN Tarnów Teodora Truchana „Bartosza”⁴⁸ oraz kilku innych członków WiN, musiał opuścić Tarnów. Nowym kierownikiem placówki został Jan Mojek „Smok”⁴⁹, który przejął po „Idzikowskim” jej archiwum, najprawdopodobniej jednak nie kontynuował już działalności konspiracyjnej. Placówka WiN Tarnów miała istotne znaczenie dla działalności nie tylko Rady WiN Tarnów, ale całego Rejonu Wschodniego, posiadała bowiem w swoich szeregach kilka cennych „wtyczek”. Oprócz Mojka (informatora z więzienia w Tarnowie) rolę taką odgrywali: wspomniany Wójcik z PUBP w Tarnowie oraz – prawdopodobnie – Jan Martyka „Orlicz”⁵⁰, kierownik śledczy Komendy Miasta MO w Tarnowie. Placówka dysponowała również własną grupą dywersyjną pod dowództwem Wojciecha Błasika „Walka”⁵¹.

Placówka Mościce została reaktywowana przez Michała Steczyszyna w czerwcu 1945 r. Początkowo kierował nią Franciszek Chowaniec⁵², a po jego wyjeździe do Chorzowa – były zastępca komendanta placówki AK Mościce krypt. „Monika” Marian Regulski „Marcinkowski”⁵³, zatrudniony ówczesnie jako technik budowlany w miejscowych Zakładach Azotowych. Od jesieni 1945 r. placówka dysponowała wspomnianą własną grupą dywersyjną pod dowództwem

Bolesławowi Kalacińskiemu i in.; *ibidem*, 07/2664, t. 1–3, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Bolesławowi Kalacińskiemu i in.; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 369/50, Akta sprawy karnej przeciwko Marianowi Borowcowi; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63.

⁴⁸ AIPN Kr, 074/198, Charakterystyka nr 199 dotycząca bojówki WiN-owskiej z Tarnowa pod dowództwem Błasika Wojciecha ps. „Walek”; *ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 57, 59–60, 107, 116; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Teodora Truchana, k. 25; AIPN Kr, WSR Kraków, Rej. 597/46, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; *ibidem*, 07/422, t. 1–8, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Gajdzie i in.; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; W. Frazik, *Rozbicie...*, s. 127.

⁴⁹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 56; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Jana Mojka; *ibidem*, WSR Kraków, 081/4760, Teczka personalna funkcjonariusza Służby Więziennej Jana Mojka; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 260/49, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Mojkowski; *ibidem*, 07/2468, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Janowi Mojkowski; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu.

⁵⁰ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 6, Kwestionariusz osobowy Jana Martyki, k. 258; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63.

⁵¹ AIPN Kr, 074/198, Charakterystyka nr 199 dotycząca bojówki WiN-owskiej z Tarnowa pod dowództwem Błasika Wojciecha ps. „Walek”; *ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 57, 107; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Wojciecha Błasika, k. 57; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 450/50, Akta sprawy karnej przeciwko Wojciechowi Błasikowi, Augustynowi Jurkiewiczowi i Czesławowi Jurkiewiczowi; *ibidem*, 07/2553, t. 1–3, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Wojciechowi Błasikowi i in.; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu.

⁵² AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 5, Kwestionariusz osobowy Franciszka Chowańca, k. 158.

⁵³ *Ibidem*, t. 1, k. 55, 130; *ibidem*, t. 7, k. 196, Kwestionariusz osobowy Mariana Regulskiego; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 373/49, Akta sprawy karnej przeciwko Bolesławowi Kalacińskiemu i in.; *ibidem*, 07/2664, t. 1–3, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Bolesławowi Kalacińskiemu i in.; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 369/50, Akta sprawy karnej przeciwko Marianowi Borowcowi; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63.

Jana Jandzisia „Sosny”⁵⁴. Do jej najaktywniejszych członków należeli: Wojciech Rajski „Wojtuś”⁵⁵ (zastępca dowódcy), Edward Wojdyło „Edward”, „Pantera”⁵⁶, Roman Śledź „Świt”⁵⁷ oraz kierownik miejscowej mleczarni Tadeusz Puchała „Konrad”⁵⁸, pełniący jednocześnie funkcję łącznika między dowódcą grupy a kierownikiem Rady WiN Tarnów. Od końca 1945 r. grupa podlegała bezpośrednio kierownikowi tarnowskiej Rady WiN, a następnie inspektorowi Rejonu Wschodniego. Do jej głównych zadań należało wykonywanie wyroków śmierci na szczególnie niebezpiecznych funkcjonariuszach aparatu nowej władzy, a także organizowanie akcji ekspropriacyjnych, mających na celu zasilenie funduszy zrzeszenia. Najbardziej spektakularną akcją grupy Jandzisia było zastrzelenie 28 marca 1946 r. zastępcy kierownika PUBP w Tarnowie ppor. Juliana Świątka. Ponadto Jandziś zorganizował 10 września 1946 r.⁵⁹ zakończony sukcesem zamach na doradcę PUBP w Tarnowie kpt. Lwa Sobolewa, na którym wyrok wykonali wynajęci przez „Sosnę” członkowie luźnej grupy bojowej z Woli Rzędzińskiej w powiecie tarnowskim, dowodzonej przez Mieczysława Cielochę „Sprytnego”⁶⁰ oraz Bronisława Cielochę⁶¹ „Dęba”. Kierownictwo placówki Mościce przestało

⁵⁴ AIPN Kr, 074/93, Charakterystyka nr 94; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 40/52, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Jandzisiowi; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63 (tu nieprecyzyjna informacja, jakoby latem 1946 r. Jandziś objął stanowisko kierownika placówki WiN Mościce po wyjeździe Mariana Regulskiego).

⁵⁵ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Wojciecha Rajskiego, k. 189; *ibidem*, 074/93, Charakterystyka nr 94, Kwestionariusz osobowy Wojciecha Rajskiego, k. 16.

⁵⁶ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 8, Kwestionariusz osobowy Edwarda Wojdyły, k. 109; *ibidem*, 074/93, Charakterystyka nr 94, Kwestionariusz osobowy Edwarda Wojdyły, k. 20; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 165/49, Akta sprawy karnej przeciwko Edwardowi Wojdyły, Rudolfowi Banasiowi i Franciszkowi Durałowi.

⁵⁷ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Romana Śledzia, k. 269; *ibidem*, 074/93, Charakterystyka nr 94, Kwestionariusz osobowy Romana Śledzia, k. 18; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 94/49, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Puchale i in.; *ibidem*, 07/2767, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Puchale i in.; OBEP IPN Kr, Indeks..., Kwestionariusz osoby represjonowanej nr Kr/WSR/0273 – Śledź Roman.

⁵⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Tadeusza Puchały, k. 166; *ibidem*, 074/93, Charakterystyka nr 94, Kwestionariusz osobowy Tadeusza Puchały, k. 15; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 94/49, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Puchale i in.; *ibidem*, 07/2767, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Tadeuszowi Puchale i in.; OBEP IPN Kr, Indeks..., Kwestionariusz osoby represjonowanej nr Kr/WSR/0271 – Puchała Tadeusz.

⁵⁹ AP Kraków, KW PPR, 1/V/10, Meldunek sytuacyjny WUBP w Krakowie z 13 IX 1946 r., k. 112–113; M. Korkuć, *Zostańcie wierni tylko Polsce... Niepodległościowe oddziały partyzanckie w Krakowskiem (1944–1947)*, Kraków 2002, s. 389.

⁶⁰ AIPN Kr, 074/97, Charakterystyka nr 98 reakcyjnej bandy WiN pod dowództwem Cielochy Mieczysława ps. „Sprytny” [dalej: Charakterystyka nr 98]; *ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 108–109; *ibidem*, t. 4, k. 119, Kwestionariusz osobowy Mieczysława Cielochy; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 802/47, Akta sprawy karnej przeciwko Mieczysławowi Cielosze, Stanisławowi Kielbasie, Bronisławowi Cielosze, Władysławowi Zausze, Stanisławowi Pyrkowi, Marianowi Cichoniowi, Julianowi Cichoniowi, Józefowi Jaroszowi, Janowi Sitce, Janowi Stachowi i Władysławowi Sikorze [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Mieczysławowi Cielosze i in.]; OBEP IPN Kr, Indeks..., Kwestionariusz osoby represjonowanej nr Kr/WSR/0354 – Cielocha Mieczysław.

⁶¹ AIPN Kr, 074/97, Charakterystyka nr 98; *ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 4, Kwestionariusz osobowy Bronisława Cielochy, k. 117; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 802/47, Akta sprawy karnej przeciwko Mieczysławowi Cielosze i in.; OBEP IPN Kr, Indeks..., Kwestionariusz osoby represjonowanej nr Kr/WSR/0356 – Cielocha Bronisław. Zob. też *10 wyroków śmierci w procesie bandy WiN*, „Dziennik Polski” 1947, nr 15, s. 6.

funkcjonować latem 1946 r. wskutek wyjazdu Regulskiego i Puchały na Śląsk, natomiast bojówka Jandzisia zakończyła działalność jesienią tr. z powodu narażających represji ze strony UB.

Placówka Lisia Góra została zorganizowana w styczniu 1946 r. przez byłego kierownika sieci wywiadu wojskowego Okręgu AK Kraków krypt. „222g” Józefa Zabrzieskiego „Przygodzkiego”⁶² na polecenie ówczesnego kierownika Rady WiN Tarnów Holika. Była to jedna z najliczniejszych i najlepiej zorganizowanych placówek w Tarnowskiem. Do kwietnia 1946 r. kierował nią osobiście Zabrzezski, później kierownictwo przejął Franciszek Pytel „Wojciechowski”⁶³. Placówka dysponowała cennym informatorem w postaci zastępcy komendanta posterunku MO w Lisiej Górze Jana Rzeszótki „Malczewskiego”⁶⁴. Struktura ta funkcjonowała aż do jesieni 1948 r.

Pierwszym kierownikiem placówki WiN Klikowa był st. sierż. Franciszek Kopa „Kłusownik” – były dowódca tamtejszej placówki AK⁶⁵. W maju 1946 r. został on przez Kowala usunięty ze stanowiska pod zarzutem rzekomego niewywiązywania się z zadań. Jego następcą został, zaprotegowany przez Mariana Haydzickiego „Orme”, „Trzylistnię”⁶⁶, wikariusz parafii Jurków w powiecie tarnowskim ks. Tadeusz Słupka „Kochanowski”⁶⁷. Funkcję jego zastępcy pełnił Julian Czosnyka „Zborowski”⁶⁸. Kierownikowi placówki podporządkowana była grupa dywersyjna pod dowództwem Jana Dydowicza „Ryby”⁶⁹, składająca się z kilkunastu członków, pochodzących głównie z miejscowości Łęg oraz Łukowa. 25 czerwca 1946 r. dowódca grupy oraz jeden z jej członków zostali aresztowani przez funkcjonariuszy UB, co zmusiło ks. Słupka do opuszczenia powiatu. Nowym

⁶² AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 8, Kwestionariusz osobowy Józefa Zabrzieskiego, k. 157; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 492/49, Akta sprawy karnej przeciwko Józefowi Zabrzieskiemu, Józefowi Mrozowi, Janowi Śmistkowi i Stanisławowi Schabowi [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Józefowi Zabrzieskiemu i in.]; *ibidem*, 07/574, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Józefowi Zabrzieskiemu i in.; A. Pietrzykova, *Region...*, wg indeksu.

⁶³ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 55; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Franciszka Pytla, k. 175; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 62.

⁶⁴ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Jana Rzeszutki [sic!], k. 219; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 188/49, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Rzeszutce, Józefowi Rzeszutce, Stanisławowi Rzeszutce i Marii Kowalskiej; *ibidem*, 0137/1817, Akta osobowe funkcjonariusza MO Jana Rzeszótka.

⁶⁵ A. Pietrzykova, *Region...*, wg indeksu.

⁶⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 5, Kwestionariusz osobowy Mariana Haydzickiego, k. 139; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 48/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stefanowi Wojtarowiczowi i in.

⁶⁷ *ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 55, 128; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Tadeusza Słupka, k. 279; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 48/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stefanowi Wojtarowiczowi i in.; *ibidem*, 009/6766, t. 1–2, Teczka personalna i teczka pracy tajnego współpracownika „Wróbel” [Tadeusza Słupka]; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 62.

⁶⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 4, Kwestionariusz osobowy Juliana Czosnyki, k. 147; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 76/49, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Schabowi, Julianowi Czosnyce, Władysławowi Pinasowi, Władysławowi Rzeszutce, Janowi Starcowi, Stanisławowi Marcińcowi i Tadeuszowi Armatysowi; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 62.

⁶⁹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 58, 108, 115–116; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Jana Dydowicza, k. 191; AIPN Kraków, WSR Kraków, Sr 161/47, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Dydowiczowi, Ludwikowi Moskalowi i Antoniemu Litworze; *ibidem*, Sr 352/49, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Dydowiczowi, Józefowi Doboszowi, Antoniemu Litworze, Ludwikowi Moskalowi i Janowi Boroniowi; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 62.

kierownikiem placówki został, z polecenia Zabrzeskiego, Józef Mróz „Mirski”, „Brodziński”⁷⁰, który pełnił swoją funkcję aż do jesieni 1948 r.

Niewykluczone, że Eugeniusz Holik podjął również działania zmierzające do utworzenia placówki WiN w Wierzchosławicach, nie wiadomo jednak, czy zakończyły się one powodzeniem. Wiadomo natomiast, że w lipcu 1946 r. Kowal wyznaczył na kierownika tej placówki ks. Kazimierza Popiołka „Jana Dłuższa”⁷¹. Komórka ta nie wykazywała najprawdopodobniej większej aktywności organizacyjnej i zakończyła działalność już w sierpniu 1946 r., wraz z przeniesieniem ks. Popiołka przez władze kościelne do powiatu jasielskiego.

Do najaktywniejszych placówek Rady WiN Tarnów należała placówka Gromnik, kierowana przez Stanisława Pyzika „Arwińskiego”, „Kwietniewskiego”⁷². Zorganizowana na wzór wojskowy, dysponowała liczącą około pięćdziesięciu osób grupą dywersyjną⁷³, dowodzoną osobiście przez Pyzika oraz jego zastępcę Feliksa Leśniowskiego „Larsona”⁷⁴. Placówka posiadała także dobrze rozwiniętą siatkę informatorów, do której należeli m.in. komendant posterunku MO w Gromniku Jan Zięcina⁷⁵ oraz jego zastępca Andrzej Kraś „Gałąź”, „Gruszeki”⁷⁶. Placówka zakończyła działalność w październiku 1946 r. wraz z wyjazdem zagrożonego aresztowaniem Pyzika na Dolny Śląsk.

Wiosną 1946 r. Kowal zorganizował, przy pomocy Pyzika, placówki WiN w Ciężkowicach i Tuchowie w powiecie tarnowskim oraz w Szerzynch w powiecie jasielskim. Kierownikiem pierwszej z nich mianował naczelnika miejscowego Urzędu Poczтового Eugeniusza Pawełka „Bruśnickiego”⁷⁷, drugiej zaś – kierownika tamtejszej Spółdzielni Mleczarskiej Stanisława Huptasia „Orszańskiego”⁷⁸. Obie

⁷⁰ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 55, 128; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Józefa Mroza, k. 318; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 492/49, Akta sprawy karnej przeciwko Józefowi Zabrzeskemu i in.; *ibidem*, 07/574, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Józefowi Zabrzeskemu i in.; A. Pietrzykowa, *Region...*, s. 283; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 62.

⁷¹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 56; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Kazimierza Popiołka, k. 151; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 373/49, Akta sprawy karnej przeciwko Bolesławowi Kalacińskiemu i in.; *ibidem*, 07/2664, t. 1–3, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Bolesławowi Kalacińskiemu i in.; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63.

⁷² AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 55, 58, 108, 129; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Stanisława Pyzika, k. 179; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 56.

⁷³ AIPN Kr, 074/96, Charakterystyka nr 97 bandy terrorystyczno-rabunkowej pod dowództwem Pyzika Stanisława ps. „Arwiński” [dalej: Charakterystyka nr 97].

⁷⁴ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 58, 108, 129; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Feliksa Leśniowskiego, k. 191; AIPN Kr, 074/96, Charakterystyka nr 97.

⁷⁵ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 8, Kwestionariusz osobowy Jana Zięciny, k. 180; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 674/47, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Koziolowi, Stefanowi Badzianowi, Zbigniewowi Orszuli, Józefowi Irzykowskiemu, Janowi Obrzutowi, Franciszkowi Żarowskiemu, Józefowi Gagolowi, Władysławowi Korzeniowskiemu, Janowi Kwiekowi, Andrzejowi Krasowi, Janowi Zięcinie, Stanisławowi Krasowi, Józefowi Sterkowiczowi, Czesławowi Kicie i Ludwikowi Grysowi [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Koziolowi i in.].

⁷⁶ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 6, Kwestionariusz osobowy Andrzeja Krasia, k. 115; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 674/47, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Koziolowi i in.

⁷⁷ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 55; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Eugeniusza Pawełka, k. 99; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 62.

⁷⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 56; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Stanisława Huptasia, k. 162; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 258/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Huptasowi, Władysławowi Baranowi i Janowi Wzorkowi; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63.

placówki wykazywały niewielką aktywność. W Szerzynch Kowal nawiązał kontakt z tamtejszym kierownikiem placówki WiN Józefem Mitorajem „Sowińskim”⁷⁹, pełniącym jednocześnie funkcję dowódcy kilkunastoosobowej grupy dywersyjnej (tzw. straży) podległej Radzie WiN Jasło. Po aresztowaniu Mitoraja, od października 1946 r. nowym kierownikiem szerzyńskiej organizacji WiN został Władysław Stanuła „Mrówka”⁸⁰, a jego zastępcą Maksymilian Pyzik „Snop”⁸¹ (brat Stanisława).

Już wiosną 1945 r. Kowal reaktywował poakowskie struktury organizacyjne w gminach Pleśna i Gumniska. Pierwszym kierownikiem placówki WiN w Pleśnej został dawny dowódca tamtejszej placówki AK Władysław Zatorski „Lawina”⁸², zastrzelony 1 września 1945 r. przez funkcjonariuszy UB podczas próby aresztowania. Kolejnymi byli Józef Mruk⁸³, a po jego wyjeździe na ziemie zachodnie wiosną 1946 r. – Jan Wójtowicz „Brożek”⁸⁴ (wiosną 1947 r. wyjechał na Ziemię Odzyskane). Jak można przypuszczać, po śmierci Zatorskiego działalność tej placówki znacznie osłabła. Dużą aktywnością wykazywał się natomiast pierwszy kierownik placówki Gumniska Bolesław Kalaciński „Trawka”⁸⁵, który wiosną 1946 r. awansował na stanowisko zastępcy kierownika, a następnie kierownika Rady WiN Tarnów. W efekcie od lipca 1946 r. nowym kierownikiem placówki został Władysław Kawik „Hebda”⁸⁶.

Prawdopodobnie jesienią 1945 r. Kowal zorganizował placówkę WiN w Ryglicach, której kierownikiem został początkowo Władysław Nocko „Jastrząb”⁸⁷, a po

⁷⁹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 56, 58, 109; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Józefa Mitoraja, k. 298; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63; H. Czarnecki, *Informator o dokumentach sądowo-więziennych z lat 1944–1956*, Poznań 1993, s. 16–17; A. Zagórski, *Schemat organizacyjny WiN-u (1945–1947). Okręg WiN Rzeszów (próba rekonstrukcji)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 6, s. 70 i s. 110, przyp. 231; *idem*, *Rejon WiN Krosno „Południe”. Zarys organizacji i działalności [w:] Dzieje Podkarpacia*, t. 1, Rzeszów 1996, s. 144–146; G. Ostasz, *Schemat organizacyjny Okręgu WiN Rzeszów (1945–1947). Uzupełnienia*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8, s. 67; *idem*, *Zrzeszenie...*, s. 89, 125; *Rozpracowanie i likwidacja Rzeszowskiego Wydziału WiN w dokumentach UB (1945–1949)*, wybór, wstęp i oprac. T. Balbus, Z. Nawrocki, Warszawa 2001, s. 68, 71–72, 77, 83–84, 89, 96, 137; R. Oleszkowicz, *Z dziejów Rady WiN Jasło (1945–1948)*, „Studia Rzeszowskie” 2002, nr 9, s. 111–112.

⁸⁰ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 56, 58, 109; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Władysława Stanuli, k. 307; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63.

⁸¹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Maksymiliana Pyzika, k. 178.

⁸² *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 56 (tu błędna data śmierci Zatorskiego: 31 V 1945 r.); *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Władysława Zatorskiego, k. 168; AIPN Kr, 074/159, Charakterystyka nr 160 bandy Zatorskiego Władysława ps. „Lawina”; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63.

⁸³ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 6, Kwestionariusz osobowy Józefa Mruka, k. 316; *ibidem*, 074/159, Charakterystyka nr 160 bandy Zatorskiego Władysława ps. „Lawina”.

⁸⁴ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 56; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Jana Wójtowicza, k. 144; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63.

⁸⁵ AIPN Kr, 009/2572, t. 1–4, Teczka personalna i teczka pracy informatora „Zimny” [Bolesława Kalacińskiego]; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 62.

⁸⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 55; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Władysława Kawika, k. 27; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 374/49, Akta sprawy karnej przeciwko Władysławowi Kawikowi, Czesławowi Depukatowi, Marianowi Nowakowi i Stanisławowi Koziolowi; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 62.

⁸⁷ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Władysława Nocki, k. 48.

jego ucieczce na ziemie zachodnie latem 1946 r. – Feliks (Franciszek?) Trojanowski „Czarnecki” („Felek”)⁸⁸. O działalności tej komórki wiadomo niewiele.

Od wiosny 1946 r. poszczególne placówki funkcjonowały w ramach tzw. podrejonów, stanowiących szczebel pośredni pomiędzy strukturami gminnymi i powiatowymi WiN. Na terenie Rady WiN Tarnów zorganizowano prawdopodobnie trzy podrejon: Południe (kierownik Stanisław Pyzik; placówki: Gromnik, Ciężkowice, Tuchów, Pleśna i Szerzyny), Wschód (kierownik Władysław Kawik; placówki Gumniska i Ryglice) oraz Północ (kierownik Józef Zabrzęski; placówki Lisia Góra i Klikowa). Pozostałe placówki (Tarnów, Mościce i Wierzchosławice) były najprawdopodobniej podporządkowane bezpośrednio kierownikowi rady, nie jest jednak wykluczone, że formalnie stanowiły odrębny – czwarty – podrejon.

Kierownik Rady WiN Tarnów Bolesław Kalaciński, przed opuszczeniem w październiku 1946 r. powiatu tarnowskiego, przekazał swoją funkcję byłemu kierownikowi placówki Lisia Góra Józefowi Zabrzęskiemu⁸⁹, który jednak nie podjął już wysiłków, aby odbudować sieć łączności z innymi placówkami i w swej dalszej działalności opierał się na znanych sobie działaczach z gmin Lisia Góra i Klikowa, a także na dawnych wywiadowcach wspomnianej sieci wywiadu AK krypt. „222g”.

W ciągu następnych miesięcy Zabrzęski podtrzymywał kontakt organizacyjny z Kowalem za pośrednictwem jego zastępcy Stefana Wojtarowicza oraz osobistego łącznika Józefa Kordka „Topoli”⁹⁰, wydaje się jednak, że nie prowadził w tym czasie aktywnej działalności konspiracyjnej, a 8 kwietnia 1947 r. ujawnił się jako żołnierz AK i działacz WiN w PUBP w Tarnowie⁹¹. Na początku lipca 1947 r. funkcjonariusze UB podjęli nieudaną próbę aresztowania Zabrzęskiego, który od tej pory zmuszony był ukrywać się pod konspiracyjnym nazwiskiem Stanisław Chodzyński. W tym czasie nawiązał ponownie kontakt z Kowalem, który nakazał mu powrót do działalności konspiracyjnej i odbudowę szkieletowej sieci wywiadowczej w powiatach tarnowskim i dąbrowskim (województwo krakowskie) oraz stopnickim (od 1948 r. buskim – województwo kieleckie). Zabrzęski przystąpił do realizacji tego zadania, a jednocześnie, na polecenie Kowala, przygotowywał różnego rodzaju opracowania tematyczne, m.in. w lutym 1948 r. sporządził – na podstawie ankiety przygotowanej w 1947 r. przez Zarząd Główny WiN – projekt przekształcenia zrzeszenia w nową organizację o nazwie Służba Wolnej Polsce (SWP).

⁸⁸ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 56 (tu jako Franciszek Trojanowski „Felek”); *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Feliksa Trojanowskiego (tu jako Feliks Trojanowski „Czarnecki”), k. 24; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 63 (tu jako Trojanowski Franciszek „Felek”).

⁸⁹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 54; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Józefa Zabrzęskiego, k. 157; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 492/49, Akta sprawy karnej przeciwko Józefowi Zabrzęskiemu i in.; *ibidem*, 07/574, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Józefowi Zabrzęskiemu i in.; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 61; B. Chrzanowski, *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” na Pomorzu w latach 1945–1947*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8, s. 13 (tu błędnie jako szef wywiadu Okręgu Krakowskiego WiN).

⁹⁰ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 6, Kwestionariusz osobowy Józefa Kordka *vel* Kozioła, k. 67.

⁹¹ *Ibidem*, WSR Kraków, Sr 492/49, Akta sprawy karnej przeciwko Józefowi Zabrzęskiemu i in., t. 2, Oświadczenie ujawnieniowe Józefa Zabrzęskiego, Tarnów, 8 IV 1947 r., k. 88–89.

W latach 1947–1948 do najbliższych współpracowników Zabrzskiego (posługującego się w tym czasie pseudonimem „Stary”) należeli łącznicy Jan Śmistek „Toporowicz”⁹² oraz (od jesieni 1947 r.) Stanisław Schab⁹³, a także kierownicy siatek informacyjnych: Franciszek Pytel, a po jego śmierci w lutym 1948 r. Franciszek Małecki „Luśnia”⁹⁴ (w Lisiej Górze), Józef Mróz (w Klikowej), Stanisław Pytko „Chrzanowski” (w Pacanowie, powiat stopnicki, województwo kieleckie)⁹⁵ oraz Stanisław Chrabąszcz „Sroka”⁹⁶ (ostatni kierownik Rady WiN Dąbrowa Tarnowska). Siatka ta – znana w literaturze przedmiotu jako organizacja SWP – funkcjonowała do jesieni 1948 r., przekazując informacje o sytuacji społeczno-politycznej na pograniczu województw krakowskiego i kieleckiego ukrywającemu się Kowalowi, który jednak, jak wspomniano, od sierpnia 1947 r. nie utrzymywał już kontaktu z kierownictwem Okręgu Krakowskiego WiN. Jej rozbitcie w końcu 1948 r. w wyniku przeprowadzonych na szeroką skalę aresztowań zakończyło dzieje zorganizowanej konspiracji poakowskiej w Tarnowskiem.

II. 2. Rada WiN Dąbrowa Tarnowska krypt. „Spółdzielnia nr 5”, „Rozdzielnia nr 9”

Od 1945 r. WiN posiadał swoją komórkę także w powiecie dąbrowskim⁹⁷. Kierował nią najprawdopodobniej osobiście kpt. Zbigniew Rogawski, pełniący jednocześnie funkcję zwierzchnika struktur poakowskich dawnego Inspektoratu AK Tarnów. W kwietniu 1946 r., przed swoim wyjazdem na Górny Śląsk, Rogawski wyznaczył na swojego następcę na stanowisku kierownika Rady WiN Dąbrowa Tarnowska byłego podoficera zawodowego WP i żołnierza AK chor. Jana Woźnego „Burzę”⁹⁸, który niezwłocznie przystąpił do rozbudowy struktur

⁹² *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Jana Śmistka, k. 282; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 492/49, Akta sprawy karnej przeciwko Józefowi Zabrzskiemu i in.; *ibidem*, 07/574, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Józefowi Zabrzskiemu i in.

⁹³ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Stanisława Schaba, k. 244; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 492/49, Akta sprawy karnej przeciwko Józefowi Zabrzskiemu i in.; *ibidem*, 07/574, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Józefowi Zabrzskiemu i in.

⁹⁴ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 55; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Franciszka Małeckiego, k. 244; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 66/49, Akta sprawy karnej przeciwko Franciszkowi Małeckiemu, Władysławowi Mikule, Zofii Mikule i Józefowi Witkowi; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 62.

⁹⁵ Szerzej na temat działalności siatki Józefa Zabrzskiego na terenie południowej Kielecczyny zob. R. Śmietanka-Kruszelnicki, *Zbrojne podziemie poakowskie na Kielecczyźnie 1945–1947. Stan badań i problematyka badawcza*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1993, nr 4, s. 40–41; *idem*, *Podziemie poakowskie na Kielecczyźnie w latach 1945–1948*, Kraków 2002, s. 291–300.

⁹⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 30, 32–33, 131–132; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Stanisława Chrabąszcza, k. 135; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 451/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Chrabąszczowi, Władysławowi Magierze, Władysławowi Filipskiemu i Janowi Filipskiemu [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Chrabąszczowi i in.].

⁹⁷ AP Kraków, WiN, t. 20, Sprawozdanie Spółdzielni „Jedność” [Wydział Krakowski WiN] do „Zjednoczenia Węglowego” [Obszar Południowy WiN], 5 XII 1945 r., k. 109.

⁹⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 30–32, 119; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Jana Woźnego, k. 132; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 342/49, Akta sprawy karnej przeciwko Wojciechowi Szczepańskiemu i in.; *ibidem*, 07/227, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Wojciechowi Szczepańskiemu i in.; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55.

terenowych WiN⁹⁹. Od lata 1946 r. powiat dąbrowski był podzielony na trzy rejon, obejmujące łącznie prawdopodobnie dziewięć placówek gminnych. Ich obsada znana jest jedynie fragmentarycznie, a jej pełne odtworzenie wymaga dalszych pogłębionych badań. Na czele Rejonu I stał Piotr Prażuch „Pietrek”¹⁰⁰, pełniący jednocześnie funkcję kierownika placówki gminnej Mędrzechów krypt. „KG-6”. W skład rejonu wchodziły, oprócz placówki w Mędrzechowie, także placówka Dąbrowa Tarnowska krypt. „KG-1” (według ustaleń UB kierowana przez Jana Kowala)¹⁰¹ oraz – prawdopodobnie – placówka Szczucin krypt. „KG-8” (tożsamości jej kierownika nie udało się do tej pory ustalić). Rejonem II kierował Władysław Witkowski „Włodek”¹⁰², były dowódca placówki AK Radłów. Rejon obejmował placówki Gręboszów krypt. „KG-2” (tożsamości jej kierownika nie udało się dotychczas ustalić), Otfinów krypt. „KG-3” (kierownik Franciszek Trela „Czarny”, „Przepiórka”, „Późny”¹⁰³) oraz Zabno krypt. „KG-4”¹⁰⁴. Kierownikiem Rejonu III był Jan Pęczak „Rębski”¹⁰⁵ (używający nazwiska konspiracyjnego Władysław Rudnicki), który jednocześnie pełnił funkcję kierownika placówek gminnych Radłów i Szczurowa w powiecie brzeskim. Oprócz nich w skład rejonu wchodziła również placówka Wietrzychowice krypt. „KG-5”, kierowana

⁹⁹ Nie udało się jak dotąd ustalić obsady personalnej powiatowej Rady WiN Dąbrowa Tarnowska, w której skład, oprócz Woźnego, wchodził: zastępca kierownika oraz referenci informacji i propagandy (AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 624/50, Akta sprawy karnej przeciwko Władysławowi Kowalowi i Marii Kowal, t. 2, Raport organizacyjny Władysława Kowala ps. „Zamorski” za wrzesień 1946 r., k. 188).

¹⁰⁰ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 30–32; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Piotra Prażucha, k. 160; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 224/47, Akta sprawy karnej przeciwko Piotrowi Prażuchowi, Kazimierzowi Pękali, Stefanowi Staniszewskiemu i Ludwikowi Rycze; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 56–57.

¹⁰¹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 31; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Jana Kowala, k. 83. Kowal – przedwojenny kapitan WP – sprawował swoją funkcję do października 1946 r. po czym, zdekonspirowany wobec UB, miał jakoby uniknąć aresztowania i wyjechać z powiatu tarnowskiego. Informacje o jego działalności pochodzą z zeznań śledczych jego następcy Jana Gałońskiego i wymagają dodatkowej weryfikacji (AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 37/48, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Gałońskiemu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 57).

¹⁰² AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 30; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Władysława Witkowskiego, k. 101; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu. „Włodek” zakończył działalność konspiracyjną, ujawniając się 18 III 1947 r. w PUBP w Dąbrowie Tarnowskiej; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 56.

¹⁰³ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 31–32; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Franciszka Treli, k. 21; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 142/48, Akta sprawy karnej przeciwko Franciszkowi Treli i Józefowi Tyłmanowskiemu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 57.

¹⁰⁴ Ustalenie personaliów kierownika tej placówki następcza poważnych trudności. Według ustaleń UB był nim były dowódca placówki AK Zabno ppor. Tadeusz Musiał „Zarys” (AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 31–33; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Tadeusza Musiała, k. 326; zob. też T. Biedroń, *Schemat...*, s. 57). Sam Musiał w złożonej w 1997 r. relacji twierdził, że: „poszukiwany przez UB, we wrześniu 1945 r. wyjechałem do Gdyni i tam się zamelinowałem. Dwa lata »nie istniałem«. W 1947 r. wróciłem do Krakowa i podobnie jak moi koledzy ujawniłem się w Dąbrowie [Tarnowskiej]” (Relacja Tadeusza Musiała „Zarysa” z 4 IX 1997 r. w zbiorach Macieja Korkucia).

¹⁰⁵ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 28, 30; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Jana Pęczaka, k. 110; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55–56. We wrześniu 1946 r. „Rębski” został usunięty z zajmowanego stanowiska przez Woźnego, który zarzucił mu samowolne zorganizowanie akcji zbrojnej przeciwko działaczowi PPR. 28 III 1947 r. Pęczak ujawnił się w PUBP w Brzesku.

kolejno przez Franciszka Nowaka¹⁰⁶ „Pomidora” (do maja 1946 r.), Franciszka Wojciechowskiego „Zwinnego”¹⁰⁷ (do sierpnia tr.), a według niektórych źródeł także przez znanego działacza ludowego, pełniącego w okresie okupacji niemieckiej funkcję inspektora rejonowego Komendy Okręgu VI BCh, Emila Koziola „Jałowca”¹⁰⁸. Zapewne planowano również powołać placówki w gminach Bolesław (krypt. „KG-7”) oraz Radgoszcz (krypt. „KG-9”), najprawdopodobniej jednak do jesieni 1946 r. planu tego nie zrealizowano¹⁰⁹.

Prawdopodobnie od jesieni 1945 r. Radzie WiN Dąbrowa Tarnowska był podporządkowany również działający od czerwca tr. poakowski oddział dywersyjny zwany Armią Wyzwoleńczą¹¹⁰, dowodzony początkowo przez Romana Horodyńskiego „Jastrzębia”¹¹¹, a po jego likwidacji 20 maja 1946 r. z polecenia Woźnego, przez Władysława Pudelka „Zbroję”¹¹². We wrześniu 1946 r. oddział usamodzielniał się i kontynuował działalność aż do przełomu 1948 i 1949 r.¹¹³

23 września 1946 r. funkcjonariusze UB aresztowali Woźnego, w październiku zaś zatrzymali kierownika Rejonu I Prażucha. Aresztowania te najprawdopodobniej sparaliżowały przejściowo działalność WiN w powiecie, nie jest jednak pewne, kto po „Burzy” został nowym kierownikiem Rady WiN Dąbrowa Tarnowska. Według ustaleń UB funkcję tę objął dotychczasowy kierownik placówki Wietrzychowice

¹⁰⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Franciszka Nowaka, k. 51; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 1606/47, Akta sprawy karnej przeciwko Franciszkowi Wojciechowskiemu, Franciszkowi Nowakowi, Józefowi Molo, Józefowi Tomali, Józefowi Grajdurze, Józefowi Bąkowi i Janowi Kozińskiemu [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Franciszkowi Wojciechowskiemu i in.]; *ibidem*, 07/3150, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Franciszkowi Wojciechowskiemu i in.

¹⁰⁷ *ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 31–32; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Franciszka Wojciechowskiego, k. 106; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 1606/47, Akta sprawy karnej przeciwko Franciszkowi Wojciechowskiemu i in.; *ibidem*, 07/3150, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Franciszkowi Wojciechowskiemu i in.; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 57.

¹⁰⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 31–33; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Emila Koziola, k. 104; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 75/48, Akta sprawy karnej przeciwko Emilowi Koziolowi; *ibidem*, 07/340, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Emilowi Koziolowi; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; A. Fitowa, *op. cit.*, s. 29, 83–85, 171, 371; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55, 57.

¹⁰⁹ Nieco inaczej strukturę organizacyjną WiN w powiecie dąbrowskim opisywał w swoich zeznaniach śledczych Jan Woźny: „Według instrukcji organizacyjnej, którą otrzymałem [w lipcu 1946 r.] od ps[eu-donim] „Witkowskiego” [zastępcy prezesa Wydziału Krakowskiego WiN Mieczysława Kawalca], powiat dzielił się na gminy zbiorowe zwane kropkami, zaś w skład gmin zbiorowych wchodziły gromady zwane przecinkami. Ja miałem pod sobą trzech kierowników gminnych, którzy mieli pod sobą po trzy kropki, tj. gminy zbiorowe. Gminy zbiorowe były: a) Dąbrowa Tarnowska, b) Szczucin, c) Bolesław, d) Mędrzechów, e) Otfinów, f) Żabno, g) Radłów, h) Wietrzychowice, i) Szczurowa. [...] Na czele kropek stał kierownik kropek, któremu podlegały przecinki, zaleźnie ile ich zorganizował. Przeciętnie w skład kropki wchodziło 6–7 przecinków. Na czele przecinka stał jeden człowiek, który miał zadanie kolportowania prasy organizacyjnej między swoich zaufanych ludzi, celem rozpowszechniania propagandy” (AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 342/49, Akta sprawy karnej przeciwko Wojciechowi Szczepańskiemu i in., Protokół przesłuchania Jana Woźnego, Kraków, 5 II 1947 r., k. 86–89).

¹¹⁰ *ibidem*, 074/259, Streszczenia charakterystyk 1–100, Charakterystyka nr 15, „Armia Wyzwoleńczą”, k. 31–32.

¹¹¹ *ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 30–32, 102–103; *ibidem*, 074/15, t. 1–2, Charakterystyka nr 15 bandy „Jastrzębia” [Romana Horodyńskiego], „Zbroi” [Władysława Pudelka], „Jachimka” [Józefa Jachimka „Stalina”].

¹¹² *ibidem*.

¹¹³ Maciej Korcuć nie wspomina o związku oddziału Horodyńskiego–Pudelka z WiN, twierdzi natomiast, że oddział ten był „związany ze środowiskami wywodzącymi się z NOW” (*idem, op. cit.*, s. 226).

Emil Koziół, który jednocześnie podjął rzekomo próbę odbudowy struktur terenowych, powołując trzech nowych kierowników placówek: Dąbrowa Tarnowska (Jan Gałoński „Cygan”¹¹⁴ – członek PPS, przewodniczący Powiatowej Rady Narodowej w Dąbrowie Tarnowskiej – w miejsce zbiegłego przed aresztowaniem Jana Kowala), Gręboszów (były dowódca miejscowej placówki AK, w latach 1945–1946 komendant tamtejszego posterunku MO – Stanisław Biskup „Gniewosz”¹¹⁵) oraz Żabno (Józef Tylmanowski *vel* Józef Zając-Zachara¹¹⁶). Zastępcą Emila Koziola miał zostać mianowany dotychczasowy zastępca kierownika placówki WiN Żabno Mieczysław Magiera „Dąb”¹¹⁷. Z powodu rozszerzającej się fali aresztowań Emil Koziół nie zdołał rozwinąć szerszej działalności i w kwietniu 1947 r. wyjechał do Warszawy, przekazawszy swoją funkcję Tylmanowskiemu i Gałońskiemu. Ci zaś najprawdopodobniej nie podjęli już dalszych działań.

Ustalenia UB, oparte przede wszystkim na zeznaniach Gałońskiego, budzą poważne wątpliwości. Nie można wykluczyć, że funkcjonariusze aparatu bezpieczeństwa przygotowywali się w ten sposób do oskarżenia Emila Koziola, będącego ważnym działaczem niezależnego ruchu ludowego, o czyny, których nie popełnił. Warto zresztą zaznaczyć, że do postawienia mu formalnego zarzutu działalności w WiN nigdy nie doszło, a on sam odpowiadał przed sądem jedynie za swą aktywną działalność w PSL. W tym kontekście wydaje się bardziej prawdopodobne, że następcą Jana Woźnego na stanowisku kierownika Rady WiN Dąbrowa Tarnowska został z polecenia Józefa Zabrzezkiego wspomniany już Stanisław Chrabąszcz „Sroka”, „Wirski”¹¹⁸, w okresie okupacji niemieckiej informator kierowanej przez Zabrzezkiego „Przygodzkiego” sieci wywiadu wojskowego AK¹¹⁹. Funkcję jego zastępcy objął Magiera, a jako swoich informatorów Chrabąszcz zaan-

¹¹⁴ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 31–33; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Jana Gałońskiego, k. 50; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 38/48, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Gałońskiemu; *ibidem*, 07/335, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Janowi Gałońskiemu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 57.

¹¹⁵ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 31–32; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Stanisława Biskupa (tu błędny pseudonim – „Gniewon”), k. 50; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 57. Według ustaleń WiN komendant posterunku MO w Gręboszowie Stanisław Biskup został już 3 VII 1946 r. aresztowany przez oficera kontrwywiadu WUBP w Krakowie pod zarzutem przynależności do NSZ (!), współpracy z podziemiem oraz „wykonania wyroku śmierci z czasów okupacji niemieckiej” (AP Kraków, WiN, t. 4, Sprawozdanie informacyjne [Wydziału Krakowskiego WiN] za miesiąc lipiec 1946 r., k. 417–432).

¹¹⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 31–33; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Józefa Tylmanowskiego, k. 35; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 57.

¹¹⁷ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 30, 32–33, 129; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Mieczysława Magiery, k. 231; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 451/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Chrabąszczowi i in.; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 56.

¹¹⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 30, 32–33, 131–132; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Stanisława Chrabąszcza, k. 135; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 451/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Chrabąszczowi i in.; *ibidem*, 009/2319, t. 1–2, Teczka pracy informatora „Wesoły”; A. Pietrzykowa, *Region...*, s. 283; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55.

¹¹⁹ Za przyjęciem takiej wersji wydarzeń przemawia m.in. fragment raportu Władysława Kowala do Wydziału Krakowskiego WiN, prawdopodobnie z października 1946 r., w którym „Zamorski” pisze m.in.: „»Burza« siedzi w Krakowie na UB. Ponieważ jego sieć może być w każdej chwili narażona, »Przygodzki« podjął się zorganizować nową sieć na jego terenie. [...] Praca idzie ogromnie opornie,

gazował m.in. Jana Czekaja „Kilińskiego”¹²⁰, Władysława Koziola¹²¹, Jana Filipskiego „Sosnę”¹²² i innych. Siatka Chrabąszcza działała aż do jesieni 1948 r.

II. 3. Rada WiN Brzesko krypt. „Spółdzielnia nr 6”, „Rozdzielnia nr 10”

Organizatorem i pierwszym kierownikiem struktur WiN w powiecie brzeskim był ostatni komendant Obwodu AK Brzesko kpt./mjr Franciszek Blok „Soplica”, „Potocki”¹²³. Od jesieni 1945 r. miał dwóch zastępców: Kazimierza Noska „Litwińskiego”, „Jaremskiego”¹²⁴ (pełniącego jednocześnie funkcję szefa propagandy Rady WiN Brzesko) oraz Teofila Hebdę „Błyskawicę”¹²⁵ (jednocześnie szefa wywiadu rady). W maju i czerwcu 1946 r. Blok i Nosek opuścili powiat brzeski, a nowym kierownikiem rady został mianowany 19 czerwca 1946 r.

ludzie sterroryzowani ostatnimi aresztowaniami – boją się” (AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 624/50, Akta sprawy karnej przeciwko Władysławowi Kowalowi i Marii Kowal, t. 2, Raport Władysława Kowala do Wydziału Krakowskiego WiN, prawdopodobnie z października 1946 r., k. 199).

¹²⁰ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 32–33; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Jana Czekaja, k. 139; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 376/49, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Czekajowi, Władysławowi Koziolowi i Władysławowi Gołębiowskiemu [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Czekajowi i in.].

¹²¹ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 32–33; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Władysława Koziola, k. 107; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 376/49, Akta sprawy karnej przeciwko Janowi Czekajowi i in.

¹²² *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 32–33; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Jana Filipskiego, k. 17; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 451/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Chrabąszczowi i in.

¹²³ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 27, 29; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Franciszka Bloka, k. 55; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; A. Fitowa, *op. cit.*, wg indeksu; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 54. 3 X 1945 r. Blok ujawnił się przed Komisją Likwidacyjną dla spraw byłej AK w Krakowie ze swojej działalności w okresie okupacji niemieckiej, nie zaprzestał jednak działalności konspiracyjnej (AIPN Kr, 075/18, Akta sprawy obiektowej krypt. „Akademia” [Okręg AK Kraków], t. 33, Księga ewidencyjna ujawnionych przed Komisją Likwidacyjną dla spraw byłej AK, poz. 1586; W. Bartosz, *Z korespondencji*, „Zeszyty Wojnickie” 1997, nr 1, s. 42–43; A. Zagórski, *Blok Franciszek [w:] Małopolski...*, t. 1, s. 24–25; *Operacja „Cezary” – ubecka analiza „gry” z WiN-em*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2001, nr 15, s. 231, przyp. 120.

¹²⁴ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 27, 29, 123; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Kazimierza Noska, k. 50; AIPN Kr, 010/9430, t. 1–2, Akta sprawy operacyjnego sprawdzenia Kazimierza Noska; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu; A. Fitowa, *op. cit.*, s. 197; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 54; T. Dumas, *Rehabilitacja „Wiklińskiego”*, „Zeszyty Wojnickie” 1998, nr 9/10, s. 31; T. Balbus, *Struktura, obsada personalna i likwidacja Okręgu Katowice WiN (1945–1948)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2001, nr 15, s. 17, 24, 31, 34; *idem*, *Słownik biograficzny...*, t. 4, s. 62–63; *idem*, *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” (WiN) na Śląsku w latach 1945–1948 w świetle zachowanych źródeł własnych i materiałów aparatu represji. Struktury – działalność – likwidacja – represje karne*, mps rozprawy doktorskiej, Wrocław 2001, s. 573, 598, 603, 621, 636 (dotyczy działalności Noska na Górnym Śląsku).

¹²⁵ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 27–29, 123; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Teofila Hebdy, k. 144; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 310/47, Akta sprawy karnej przeciwko Teofilowi Hebdzie i Adamowi Gądkowi; *ibidem*, Sr 982/48, Akta sprawy przeciwko Józefowi Rębiarzewi, Franciszkowi Cięciwie i Teofilowi Hebdzie (dotyczy akcji ekspropriacyjnej przeprowadzonej 1 X 1945 r. na kasę browaru „Okocim” w Brzesku przez oddział pod dowództwem Edwarda Bąja); *ibidem*, 009/5330, t. 1–3, Teczka personalna i teczka pracy informatora „Drogowski” [Teofila Hebdy] (szerzej o działalności agenturalnej Hebdy zob. W. Frazik, F. Musiał, *Aparat represji...*); A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu.

dotychczasowy kierownik placówki WiN w Wojniczu Erwin Mojżeszek „Sobie-raj”, „Marek”, „Ossendowski”¹²⁶.

W powiecie działało kilka placówek gminnych WiN. Poza wspomnianą wojnicką istniały komórki w Borzęcinie¹²⁷, Brzesku (Jan Jarosz „Straszewski”¹²⁸), Dębnie (prawdopodobnie Józef Czyż¹²⁹) oraz Uszwi (Adam Gądek „Kruk”¹³⁰). Szczególną aktywność przejawiały dwie zorganizowane przez Edwarda Baja „Orlika”¹³¹ placówki położone w południowej części powiatu: Czchów (pod kierownictwem Krystiana Nowaka „Skały”¹³²) oraz Zakliczyn (kierowana przez Kazimierza Gołęba „Czarnego”, „Gruchacza”, „Kruka”¹³³, a po jego śmierci 14 listopada 1946 r. przez Ignacego Krakowskiego „Sędziego”¹³⁴). Obie placów-

¹²⁶ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 27–29, 119–120, 123, 128, 133; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Erwina Mojżeszka, k. 301; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 54–55.

¹²⁷ Nie wiadomo, kto pełnił funkcję kierownika tej placówki. W materiałach źródłowych spotyka się nazwiska: Józef Głowacz, Józef Gołacz i Józef Gaczoł. Działacz ten miał posługiwać się pseudonimem „Wróbel” i mieszkać w Borzęcinie Górnym, pow. brzeski. W lipcu 1946 r. miał zostać przez Mojżeszka odsunięty od pracy konspiracyjnej. Problem wymaga dalszych pogłębionych badań (AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 28 (tu jako „Józef Głowacz”); *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Józefa Gołacza [Gaczoła?], k. 82; AP Kraków, AK Kraków, II/2, cz. 1 (inwentarz tymczasowy) [dalej: AK Kr], Organizacja WiN-u na terenie powiatu Brzesko, Odpis doniesienia informatora „Drogowski” [Teofila Hebdy], k. 46 – tu jako Józef Gołacz; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55).

¹²⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 28; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Jana Jarosza, k. 190; AP Kraków, AK Kr, Organizacja WiN-u na terenie powiatu Brzesko, Odpis doniesienia informatora „Drogowski”, k. 46; A. Pietrzykowa, *Region...*, s. 293.

¹²⁹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 28; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Józefa Czyża, k. 150; AP Kraków, AK Kr, Organizacja WiN-u na terenie powiatu Brzesko, Odpis doniesienia informatora „Drogowski”, k. 46; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55.

¹³⁰ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 28; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Adama Gądka, k. 56; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 310/47, Akta sprawy karnej przeciwko Teofilowi Hebdi i Adamowi Gądkowi; AP Kraków, AK Kr, Organizacja WiN-u na terenie powiatu Brzesko, Odpis doniesienia informatora „Drogowski”, k. 46; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55.

¹³¹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 29; *ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Edwarda Baja, k. 12; AIPN Kr, 074/95, Charakterystyka nr 96 reakcyjnej bandy pod nazwą „Armia Wyzwolenia” [dalej: Charakterystyka nr 96]; *ibidem*, 074/261, Streszczenia charakterystyk 1–100, Charakterystyka 96, Banda terrorystyczno-rabunkowa „Armia Wyzwolenia” (bojówka WiN), k. 135–136; A. Pietrzykowa, *Region...*, wg indeksu.

¹³² AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 28–29; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Krystiana Nowaka, k. 52; AIPN Kr, 074/95, Charakterystyka nr 96; *ibidem*, 074/261, Streszczenia charakterystyk 1–100, Charakterystyka 96, Banda terrorystyczno-rabunkowa „Armia Wyzwolenia”, k. 135–136; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 924/49, Akta sprawy karnej przeciwko Krystianowi Nowakowi i Władysławowi Rybie; AP Kraków, AK Kr, Organizacja WiN-u na terenie powiatu Brzesko, Odpis doniesienia informatora „Drogowski”, k. 46; A. Pietrzykowa, *Region...*, s. 302; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55.

¹³³ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 28–29; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Kazimierza Gołęba, k. 81; *ibidem*, 074/95, Charakterystyka nr 96; *ibidem*, 074/261, Streszczenia charakterystyk 1–100, Charakterystyka 96, Banda terrorystyczno-rabunkowa „Armia Wyzwolenia”, k. 135–136; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55; AP Kraków, AK Kr, Organizacja WiN-u na terenie powiatu Brzesko, Odpis doniesienia informatora „Drogowski”, k. 46.

¹³⁴ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 28–29, 103; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Ignacego Krakowskiego, k. 113; AIPN Kr, 074/95, Charakterystyka nr 96; *ibidem*, 074/261, Streszczenia charakterystyk 1–100, Charakterystyka 96, Banda terrorystyczno-rabunkowa „Armia Wyzwolenia”, k. 135–136; AP Kraków, AK Kr, Organizacja WiN-u na terenie powiatu Brzesko, Odpis doniesienia informatora „Drogowski”, k. 46; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 55.

ki dysponowały kilkunastoosobowymi grupami dywersyjnymi, które w maju 1946 r. zostały przez Białą włączone w skład podporządkowanej WiN grupy zbrojnej zwanej Armią Wyzwolenia. Grupa powstała wiosną 1946 r. na terenie kilku południowych gmin powiatu brzeskiego. Jej dowódcą był Tadeusz Kusion „Zawalski”¹³⁵. Zaprzestała działalności we wrześniu 1946 r. wskutek licznych aresztowań jej członków.

Jak się wydaje, powiatowa organizacja WiN w Brzesku nie była strukturą zbyt liczną – według danych UB liczyła 30 członków, 2 „pomocników” oraz 32 członków wspomnianych grup dywersyjnych. Niezależna działalność rady została zakończona we wrześniu 1946 r. wraz ze zwerbowaniem Mojżeszka przez UB do współpracy¹³⁶.

II. 4. Rada WiN Bochnia krypt. „Spółdzielnia nr 9”, „Spółdzielnia nr 6”, „Spółdzielnia nr 10”, „Rozdzielnia nr 11”

Do organizacji struktur Zrzeszenia WiN w powiecie bocheńskim przystąpiono na przełomie 1945 i 1946 r. W styczniu 1946 r. do Bochni przyjechał kierownik informacji i bezpieczeństwa Wydziału Krakowskiego WiN Stanisław Kostka „Aleksander” i powierzył zadanie zorganizowania powiatowej Rady WiN byłemu żołnierzowi AK, a ówczesnie uczniowi miejscowego liceum Wiktorowi Gawrylarzowi¹³⁷, który przyjął pseudonim „Boruta”. Nie czując się na siłach podjąć temu zadaniu, w lutym 1946 r. Gawrylarz skontaktował Kostkę oraz kierownika propagandy Wydziału Krakowskiego WiN Zbigniewa Zawilę „Rawę” z dawnym zastępcą dowódcy kompanii Wojskowej Służby Ochrony Powstania Obwodu AK Bochnia Feliksem Kornasiem¹³⁸, pracującym wówczas jako urzędnik w miejscowej Fabryce Naczyń Kamiennych. Kornas przyjął propozycję objęcia funkcji kierownika Rady WiN Bochnia i w marcu 1946 r. przystąpił do zorganizowania struktur terenowych. W działalności konspiracyjnej posługiwał się pseudonimem „Lis”.

¹³⁵ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 28–29, 103 (tu jako „Zawilski”); *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Tadeusza Kusiona, k. 171; AIPN Kr, 074/95, Charakterystyka nr 96; *ibidem*, 074/261, Streszczenia charakterystyk 1–100, Charakterystyka 96, Banda terrorystyczno-rabunkowa „Armia Wyzwolenia”, k. 135–136; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 44/47, Akta sprawy karnej przeciwko Tadeuszowi Kusionowi, Wacławowi Spieszniemu, Franciszkowi Bosowskiemu, Janowi Nastalkowi, Tadeuszowi Kijowskiemu, Janowi Zabrzańskiemu i Tomaszowi Suli; „Armia Wyzwolenia” przed sądem, „Dziennik Polski” 1947, nr 15, s. 6; Wyrök w procesie „Armii Wyzwolenia”, *ibidem*, nr 16, s. 13.

¹³⁶ W. Frazik, *Aresztowania w sieci „Iskra” w listopadzie 1946 r. Sprawa kryptonim „Wiktor”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2002, nr 17, s. 36.

¹³⁷ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 26; *ibidem*, t. 5, Kwestionariusz osobowy Wiktora Gawrylarza, k. 53; J. Woźniak, *Byłem medykiem więziennym. Wspomnienia i refleksje*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1992, nr 1, s. 24.

¹³⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 26–27, 128; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Feliksa Kornasia, k. 69; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 975/48, Akta sprawy karnej przeciwko Feliksowi Kornasiowi, Piotrowi Włoskowi, Józefowi Lasce, Józefowi Strzałce i Stanisławowi Żabie [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Feliksowi Kornasiowi i in.]; *ibidem*, 07/641, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Feliksowi Kornasiowi i in.; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 53; Z. Zagórski, *Przywódca i działacze WiN-u. Feliks Kornas ps. „Firka”, „Lis”, „Miesięcznik Orzeł Biały”* 1999, nr 11, s. 4–5.

Jako swoich najbliższych współpracowników Kornas zaangażował byłego referenta bezpieczeństwa i komendanta Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa Powiatowej Delegatury Rządu w Bochni Piotra Antoniego Włoska „Gołębiowskiego”¹³⁹, pracującego wówczas jako kierownik Referatu Przemysłowego w bocheńskim Starostwie Powiatowym, oraz byłego oficera wywiadu w Komendzie Obwodu AK Bochnia Józefa Strzałkę¹⁴⁰, zatrudnionego ówczesnie w Rejonowej Komendzie Służby Ochrony Kolei w Bochni. Włosek objął w powiatowej Radzie WiN stanowisko zastępcy Kornasia, Strzałka natomiast pełnił najprawdopodobniej funkcję kierownika wywiadu. Oprócz wymienionych, w skład bocheńskiej Rady WiN wchodził: były szef Komórki Informacji i Propagandy w Komendzie Obwodu AK Bochnia Józef Laska „Moskito”¹⁴¹, pracujący jako kierownik Referatu Apropowizacji w Starostwie Powiatowym w Bochni, oraz urzędnik tamtejszego Urzędu Skarbowego Stanisław Wójcik „Singel”¹⁴², który w okresie okupacji niemieckiej pełnił funkcję zastępcy Laski. „Moskito” objął początkowo prawdopodobnie funkcję kierownika propagandy Rady WiN Bochnia, Wójcik zaś jego zastępcy. Decyzje w sprawie powołania rady oraz podziału kompetencji wśród jej członków podjęto najprawdopodobniej podczas zebrania, zorganizowanego w marcu 1946 r. przez Kornasia w mieszkaniu Wójcika w Bochni, w którym oprócz „Lisa” i „Singla” wzięli udział również Włosek, Strzałka i Laska.

W kwietniu lub maju 1946 r. Strzałka został przeniesiony służbowo na kurs kolejarski do Krakowa, po którego ukończeniu od czerwca 1946 r. pracował jako dyżurny ruchu na stacji PKP Kłaj. Nie wiadomo, czy fakt ten nie wpłynął na zmianę podziału kompetencji wśród członków Rady WiN Bochnia. Niewykluczone, że funkcję kierownika wywiadu przejął po Strzałce Laska, a stanowisko kierownika propagandy zajął Wójcik. Zagadnienie to wymaga dalszych badań.

Odtworzenie siatki terenowej bocheńskiej organizacji WiN nastęrcza poważnych trudności. W Bochni Kornas i jego współpracownicy dysponowali „wtyczką” w postaci kierownika Referatu Śledczego KP MO Franciszka Puchały¹⁴³. Był

¹³⁹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 26; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Piotra Antoniego Włoska, k. 104; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 975/48, Akta sprawy karnej przeciwko Feliksowi Kornasiowi i in.; *ibidem*, 07/641, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Feliksowi Kornasiowi i in.; *Bochnia. Dzieje miasta i regionu*, red. F. Kiryk, Z. Ruta, Kraków 1980, s. 453–454; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 53.

¹⁴⁰ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 26; *ibidem*, t. 7, Kwestionariusz osobowy Józefa Strzałki, k. 330; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 975/48, Akta sprawy karnej przeciwko Feliksowi Kornasiowi i in.; *ibidem*, 07/641, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Feliksowi Kornasiowi i in.; *Bochnia...*, s. 449–453; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 54.

¹⁴¹ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 26; *ibidem*, t. 6, Kwestionariusz osobowy Józefa Laski, k. 183; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 975/48, Akta sprawy karnej przeciwko Feliksowi Kornasiowi i in.; *ibidem*, 07/641, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Feliksowi Kornasiowi i in.; *Bochnia...*, s. 453, 464; T. Biedroń, *Schemat...*, s. 54.

¹⁴² AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 8, Kwestionariusz osobowy Stanisława Wójcika, k. 140; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 67/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Wójcikowi, Adamowi Zaczyńskiemu, Franciszkowi Puchale, Janowi Borowcowi, Julianowi Sławkowi, Henrykowi Trzasce, Janowi Grabiarzowi, Stanisławowi Arłamowskiemu i Pawłowi Kostusze [dalej: Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Wójcikowi i in.]; *Bochnia...*, s. 453, 457, 464.

¹⁴³ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Franciszka Puchały, k. 165; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 67/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Wójcikowi i in.; *Bochnia...*, s. 455.

to przedwojenny policjant, który w czasie wojny pełnił funkcję informatora AK w strukturach Kripo. Do pracy w WiN został zaangażowany przez Włoska, kontaktował się jednak przede wszystkim z Wójcikiem. Informował o zatrzymanych członkach podziemia niepodległościowego i PSL, ostrzegał przed planowanymi przez UB i MO akcjami represyjnymi, przekazał też szczegółowe informacje na temat obsady bocheńskiego PUBP. We wrześniu 1946 r. został przez swoich przełożonych zweryfikowany negatywnie i jako były policjant granatowy zwolniony ze służby. Sporo informacji i dokumentów urzędowych dotyczących ważnych wydarzeń politycznych mających miejsce w powiecie bocheńskim dostarczył Włoskowi zaangażowany przez niego do pracy w WiN referent społeczno-polityczny Starostwa Powiatowego w Bochni Adam Zaczyński¹⁴⁴.

Według ustaleń UB, bocheński WiN dysponował w terenie ośmioma placówkami gminnymi, z których rzekomo tylko dwie miały wyznaczonych kierowników. Na czele placówki Targowisko stał, zaangażowany przez Strzałkę, były żołnierz AK Kazimierz Chudecki „Nawrocki”¹⁴⁵, natomiast placówką w Niepołomicach kierował, z polecenia Włoska, Jan Borowiec „Bochniak”¹⁴⁶, pracujący jako rachmistrz w tamtejszym nadleśnictwie. Ponadto WiN miał swoich przedstawicieli prawdopodobnie w Trzcianie, Wiśniczu Nowym, Uściu Solnym, Łapanowie, Bełdnie i Lipnicy Górnej. W Trzcianie Włosek zaangażował do WiN Eugeniusza Łopatko¹⁴⁷, kierownika szkoły powszechnej w Łącku Górnej. W Wiśniczu funkcję informatora pełnił Henryk Trzaska „HT”¹⁴⁸, z zawodu technik budowlany. W Łapanowie Strzałka z polecenia Włoska usiłował zaangażować do WiN dawnego policjanta granatowego i członka AK, niejakiego Czopka, zatrudnionego ówczesnie jako urzędnik w miejscowym Zarządzie Gminy. Próba ta zakończyła się rzekomo niepowodzeniem. W Uściu Solnym Włosek wprowadził do WiN dawnego żołnierza AK Juliana Piotra Sławka „Wrzosa”¹⁴⁹, sekretarza Zarządu Gminnego w Drwini. Ponadto z inicjatywy Kornasia podjęto próbę zaangażowania do WiN Jana Grabiarza „Wichra”¹⁵⁰ z miejscowości Bełdno gmina Trzciań, oraz Jakuba Leśniaka, pracownika spółdzielni w Lipnicy Górnej. W pierwszym wypadku próba taka zakończyła się powodzeniem, nie jest natomiast jasne, czy współpracę z WiN podjął także Leśniak.

Początkowo Rada WiN Bochnia była podporządkowana bezpośrednio kierownictwu Okręgu Krakowskiego WiN. W lipcu 1946 r. w mieszkaniu Włoska

¹⁴⁴ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 1, k. 27; *ibidem*, t. 8, Kwestionariusz osobowy Adama Zaczyńskiego, k. 159; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 67/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Wójcikowi i in.; *ibidem*, 010/8367, Akta sprawy operacyjnego sprawdzenia Adama Zaczyńskiego.

¹⁴⁵ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 5, Kwestionariusz osobowy Kazimierza Chudeckiego, k. 161.

¹⁴⁶ *Ibidem*, t. 4, Kwestionariusz osobowy Jana Borowca, k. 78; AIPN Kr, WSR Kraków, Sr 67/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Wójcikowi i in.

¹⁴⁷ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 6, Kwestionariusz osobowy Eugeniusza Łopatki, k. 214; *Bochnia...*, s. 473, 479.

¹⁴⁸ AIPN Kr, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 8, Kwestionariusz osobowy Henryka Trzaski, k. 27; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 67/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Wójcikowi i in.

¹⁴⁹ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 7, Kwestionariusz osobowy Juliana Piotra Sławka, k. 276; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 67/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Wójcikowi i in.

¹⁵⁰ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 5, Kwestionariusz osobowy Jana Grabiarza, k. 91; *ibidem*, WSR Kraków, Sr 67/49, Akta sprawy karnej przeciwko Stanisławowi Wójcikowi i in.

odbyła się odprawa jej członków z zastępcą kierownika Wydziału Krakowskiego WiN Mieczysławem Kawalcem oraz kierownikiem Rejonu Wschodniego WiN Kowalem. W jej wyniku bocheńska organizacja WiN została podporządkowana Kowalowi, który ustanowił nowy punkt kontaktowy („skrzynkę pocztową”) pomiędzy radą a inspektoratem (należący do Mieczysława Krawczyka¹⁵¹ sklep towarów żelaznych i naczyń kamiennych „Karpaty” przy ul. Krakowskiej 16 w Tarnowie). Kontakt ten był utrzymywany do momentu dekonspiracji Kowala w październiku 1946 r. i nie został przez niego odnowiony w okresie późniejszym. Sama rada funkcjonowała bez łączności z Tarnowem najprawdopodobniej do końca 1946 r., po czym Kornaś podjął decyzję o jej rozwiązaniu oraz ukryciu archiwum organizacyjnego.

* * *

Podsumowując działalność tarnowskiej organizacji Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, warto zwrócić uwagę na kilka elementów, wyróżniających tę strukturę spośród innych siatek WiN funkcjonujących w tym czasie w województwie krakowskim:

1) tarnowski WiN był jedną z najliczniejszych struktur podziemia poakowskiego w Małopolsce Zachodniej. Na obecnym etapie badań nie dysponujemy co prawda podstawą źródłową umożliwiającą ustalenie pełnej obsady personalnej struktur terenowych zrzeszenia, warto jednak zauważyć, że według ustaleń UB w latach 1945–1948 w siatkach Rejonu Wschodniego WiN oraz Inspektoratu Tarnowskiego BW działało łącznie około 540 osób, co miałyby stanowić nieco ponad 40 proc. stanu osobowego całego WiN funkcjonującego w ówczesnym województwie krakowskim;

2) dysponując rozbudowaną siecią informatorów oraz tzw. wtyczek, tarnowski WiN należał do najbardziej efektywnych w całym Obszarze Południowym WiN. O wysokiej ocenie jakości jego pracy przez Wydział Krakowski tej organizacji może świadczyć m.in. fakt, że miesięczne sprawozdania informacyjne kierownictwa Okręgu Krakowskiego WiN składały się w znacznej części z wiadomości zdobywanych przez działaczy tarnowskich;

3) tarnowski WiN był jedną z najdłużej funkcjonujących struktur terenowych zrzeszenia. Co najmniej do sierpnia 1947 r. pozostawał w kontakcie z kierowanym przez Józefę Petriczek kadłubowym Wydziałem Krakowskim WiN, a po utracie z nim kontaktu aż do jesieni 1948 r. usiłował kontynuować działalność niepodległościową na własną rękę;

4) rozpracowanie tarnowskich struktur WiN przez UB było jednym z największych przedsięwzięć operacyjnych bezpieczeństwa na terenie województwa krakowskiego w pierwszych latach powojennych¹⁵². Rozpoczęte w 1946 r., było kontynuowane z różnym natężeniem co najmniej do początku lat pięćdziesiątych, kiedy to ujęci zostali ukrywający się od dłuższego czasu Władysław Kowal (4 lipca 1950 r.) i Jan Jandziś (21 września 1951 r.). W tym samym czasie w To-

¹⁵¹ *Ibidem*, 074/199, Charakterystyka nr 200, t. 6, Kwestionariusz osobowy Mieczysława Krawczyka, k. 124.

¹⁵² Szerzej o likwidacji tarnowskiej organizacji WiN zob. W. Frazik, F. Musiał, *Aparat represji...*

runiu zatrzymany został twórca i pierwszy kierownik Inspektoratu Tarnowskiego BW Paweł Wieczorek (10 października 1951 r.). Aresztowania te stanowią ostateczne zakończenie dziejów tarnowskiego Zrzeszenia WiN.

ZDZISŁAW ZBLEWSKI (ur. 1967) – doktor nauk humanistycznych. Adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kierownik Referatu Badań Naukowych Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Krakowie. Zajmuje się dziejami podziemia niepodległościowego po II wojnie światowej oraz życiem codziennym w PRL. Członek redakcji „Zeszytów Historycznych WiN-u”, współpracownik Społecznego Instytutu Wydawniczego „Znak”. Autor książek: *Między wolną Polską a „siedemnastą republiką”. Z dziejów oporu społecznego na terenie województwa krakowskiego w latach 1945–1947* (1998), *Leksykon PRL-u* (2000).

